

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKONOMETRİ ANABİLİM DALI
İSTATİSTİK BİLİM DALI

**YAŞAM MEMNUNİYETİ VE YAŞAM
MEMNUNİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN
SIRALI LOJİSTİK REGRESYON ANALİZİYLE
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ad SOYAD
Ayşenur YILMAZER

İstanbul, 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKONOMETRİ ANABİLİM DALI
İSTATİSTİK BİLİM DALI

**YAŞAM MEMNUNİYETİ VE YAŞAM
MEMNUNİYETİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN
SIRALI LOJİSTİK REGRESYON ANALİZİYLE
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ad SOYAD

Ayşenur YILMAZER

Danışman: Prof. Dr. Dilek ALTAŞ

İstanbul, 2020

ÖZET

Yaşam memnuniyeti yüksek olan ülkelerde kişiler arası güven, istisnasız bir şekilde daha yüksek oranlara sahiptir. Sosyal sermayenin temel unsuru olan kişiler arası güven, daha önce tanımadığımız ve hakkında fikir sahibi olmadığımız insanlara duyduğumuz inancın bir ifadesidir. Bu inanç, bireylerin işbirliği yapma isteğinin göstergesi olarak ekonomik başarıyı önemli ölçüde açıklarken, aynı zamanda yaşam memnuniyetinin en önemli toplumsal belirleyicilerinden biri niteliğindedir. Bireysel açıdan yaşam memnuniyetinin değerlendirilmesinde ise sosyo-demografik ve ekonomik faktörler önem kazanmaktadır. Yapılan bu çalışmada yaşam memnuniyeti ve yaşam memnuniyetini etkileyen faktörlerin Sıralı Lojistik Regresyon ile incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada yapılan analiz kapsamında TÜİK tarafından 2018 yılında Türkiye çapında oluşturulan memnuniyet anketi verilerinden yararlanılmıştır. Farklılık olarak bir faktör grubunda memnuniyet taşıma ve ölçek memnuniyet ulaşım arasında grup içerisinde bir negatif yönlü ilişki varken maddi manevi yardımlar grup içerisinde pozitif yönlü bir etkileşim ortaya koymaktadır. Genel olarak sıralı lojistik regresyon sonucunda, yaşamdan memnuniyetin çalışma durumuna göre fazla bir değişkenlik göstermese de mutlu olma durumuna göre büyük farklılıklar ifade ettiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yaşam Memnuniyeti, Mutluluk, İyi Oluş, Sıralı Lojistik Regresyon Analizi

ABSTRACT

Without exception, interpersonal trust rates are higher in countries with high life satisfaction. Interpersonal trust, which is the main element of social capital, is an expression of our belief in people we did not know and had no idea about. While this belief significantly explains economic success as an indicator of individuals' willingness to cooperate, it is also one of the most important social determinants of life satisfaction. Socio-demographic and economic factors gain importance in evaluating individual life satisfaction. In this study, it is aimed to examine the factors affecting life satisfaction and life satisfaction by sequential logistic regression.

The satisfaction survey was created in 2018 by TSI throughout Turkey within the scope of the analysis made in the study utilized data. As a difference, while there is a negative relationship within the group between satisfaction and scale satisfaction in a factor group, material and moral assistance reveals a positive interaction within the group. In general, as a result of the sequential logistic regression, it is seen that satisfaction with life varies greatly according to the status of being happy, although it does not differ much according to the working status.

Keywords: Life Satisfaction, Happiness, Well-being, Ordered Logistic Regression Analysis.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLO LİSTESİ.....	v
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	6
YAŞAM MEMNUNİYETİ.....	6
1.1. Yaşam Memnuniyeti Kavramı ve Gelişimi.....	6
1.1.1. Yaşam Memnuniyeti Algılama Farklılıkları.....	9
1.1.2. Yaşam Memnuniyetinin Ölçülmesi	10
1.1.3. Yaşam Memnuniyet Ölçümleri ile İlgili Karşılaşılan Sorunlar	12
1.1.4. Yaşam Memnuniyeti Yaklaşım Modelleri.....	13
1.1.4.1. Amaçsal Yaklaşımlar.....	13
1.1.4.2. Etkinlik Yaklaşımı.....	14
1.1.4.3. Yargı Yaklaşımı.....	15
1.1.4.4. Yukarıdan Aşağıya Aşağıdan Yukarıya Yaklaşımı.....	16
1.1.4.5. İlişkilendirici Yaklaşım	17
1.1.5. Yaşam Memnuniyeti İle İlgili Araştırmalar.....	17
1.2. Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörler	24
1.2.1. Bireysel Faktörler	24
1.2.1.1. Cinsiyet.....	24
1.2.1.2. Yaş	25
1.2.1.3. Medeni Durum.....	25
1.2.1.4. Eğitim Durumu	26
1.2.1.5. Gelir Düzeyi	27
1.2.1.6. Genetik Faktörler ve Kişilik Özellikleri	28

1.2.1.7. Sağlık.....	29
1.2.2. Çevresel Faktörler.....	30
1.2.2.1. Konut Özellikleri.....	30
1.2.2.2. Çevre Kalitesi.....	30
1.2.2.3. Güvenlik.....	31
1.2.3. Ulusal Faktörler.....	31
İKİNCİ BÖLÜM.....	32
KULLANILAN İSTATİSTİKSEL YÖNTEMLER	32
2.1. Faktör Analizi.....	32
2.1.1. Faktör Analizinin Varsayımları.....	34
2.1.2. Faktör Analizi Modelleri.....	35
2.1.2.1. Basit Model.....	35
2.1.2.2. Çok Faktörlü Model.....	36
2.1.2.3. Oblik Faktör Model.....	38
2.1.3. Faktör Analizinin Aşamaları.....	38
2.2. Lojistik Regresyon Analizi.....	40
2.2.1. İkili Lojistik Regresyon.....	43
2.2.2. Çok Kategorili Lojistik Regresyon.....	44
2.2.3. Sıralı Lojistik Regresyon.....	44
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	48
UYGULAMA	48
3.1. Faktör Analizi İle Elde Edilen Bulgular.....	49
3.2. Sıralı Lojistik Regresyon İle Elde Edilen Bulgular.....	52
3.3. Verilerin Modellenmesi.....	53
SONUÇ	56
KAYNAKÇA.....	58

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1. Bağlantı Fonksiyonu ve Tipik Uygulama.....	46
Tablo 3.1. Betimleyici İstatistikler.....	48
Tablo 3.2. KMO ve Bartlett's Testi.....	50
Tablo 3.3. 2018 Yılı İçin Memnuniyet Anketi Faktör Analizi Sonucu.....	51
Tablo 3.4. Bağımsız Değişkenlere Göre Yaşam Memnuniyeti.....	52
Tablo 3.5. Paralellik Testi.....	53
Tablo 3.6. Uyum İyiliği Testi.....	53
Tablo 3.7. Pseudo Uyum İyiliği Testi.....	54
Tablo 3.8. Model Tahmin Sonuçları.....	54

GİRİŞ

İnsanlar, hayatlarında daha olumlu duyguları hissetmeyi ve daha iyi deneyimler yaşamayı arzu etmektedir. Bu doğrultuda, insanların daha fazla mutluluğu daha az mutluluğa tercih ettiği, evrensel olarak kabul edilmektedir. Mutlu bir hayatın ne olduğu sorusunun belirsizliği, mutluluğun koşullarının ve öncüllerinin nasıl ortaya çıkarılabileceği kapsamında değerlendirilmektedir. Örneğin ekonomik açıdan, yüksek gelirin daha büyük mutluluğa yol açıp açmadığı sorusu, birçok bireyi, kişisel olarak hayatlarını nasıl yapılandırmaları gerektiğine ilişkin önemli etkileri nedeniyle ilgilendirmektedir.

Mutluluk nedir? ve Nasıl kazanılabilir? sorusu klasik felsefenin temel konularındandır. Epicurus, Aristo ve Platon gibi filozoflar mutluluk konusunda farklı görüşlere sahiptir. Örneğin Epicurus hedonik mutluluğu kabul etmektedir. Hedonik mutluluk, artan olumlu duygu veya zevk ve azalan olumsuz duygular olarak tanımlanmaktadır. Aristo felsefesinde ise mutluluk, zevkten çok daha fazlası olduğu kabul edilen refah kavramı ile açıklanmaktadır. Bu kavramda mutluluğun, iyi bir insan olmaktan kaynaklandığı ifade edilmekte ve mutluluk ahlaki açıdan iyi bir yaşamla özdeşleştirilmektedir.

Hayatın bir manası ve doğrultusu olduğu düşüncesini paylaşan kişilerin, yaşam memnuniyeti en uygun seviyede bulunan kişiler oldukları sıklıkla belirtilmektedir. Çok sade ve açık bir biçimde ifade edilen yaşam memnuniyeti, gerçekte bu kadar kolay anlaşılabilir bir olgu şeklinde görünmemektedir. Bu sebeple, çalışmalarda yaşam memnuniyetine yönelik çok farklı tanımlarla karşılaşmak mümkündür. Hayatın devam eden bir süreç olması ve kişilerin farklı beklenti, gereksinim ve önceliklerinin bulunması da açıklanma sınırlılığını belirtmektedir.

Yaşam doyumu veya mutluluk şeklinde de belirtilebilen yaşam memnuniyeti olgusu kişinin bir bütün şeklinde devam ettiği yaşamdan ne kadar memnun olduğunu, yaşamından ne derece hoşlandığının önemli bir göstergesi şeklinde ele alınmaktadır. Yani, bir zihin olarak yaşam memnuniyeti, kişinin kendi hayat kalitesini tam anlamıyla değerlendirmesi neticesinde eriştiği olumluluk düzeyini ifade etmektedir.

Yaşam memnuniyeti, hayat kalitesinin önemli göstergelerinden biri şeklinde ifade edilen Özel İyilik Durumu'nun istikrarlı bir niteliği şeklinde ele alınıp, bu durumu gerek yaşam doyumunu gerekse de mutluluğu kapsayan geniş bir kavram şeklinde değerlendirenler olduğu gibi (Diener, 1985: 13; Eid ve Diener, 2004: 77), her iki kavramı mutlulukla beraber eş anlamlı kabul edenler de bulunmaktadır (Lu, 2000: 49). Fakat, her ne kadar mutluluk ve Özel İyilik Durumu ile eş anlamlı ele alınsa da yaşam memnuniyetinin bu olgulara göre farklı tarafları üstünde durulmaktadır. Mutluluk daha çok nesnel iyilik için ele alınırken, yaşam memnuniyetinde özel yargıdan bahsedilebilmektedir. Özel İyilik Durumu'nda ise kişinin belli psikosomatik göstergelere yönelik duyguları öne çıkarken, yaşam memnuniyetinde hayat ile ilgili detaylı bir değerlendirme gerçekleştirilmektedir (Veenhoven, 1996: 124).

İlk defa 1961 senesinde Neugarten'nin ortaya attığı yaşam doyumunu olgusu birçok araştırmacıya yol göstermiştir. Esasında, yaşam memnuniyetini veya yaşam doyumunu ifade etmek için önce “doyum” olgusunun ifade edilmesi uygun olacaktır. Doyum, beklentilerin, ihtiyaçların, istek, arzu ve umutların karşılanmasıdır. Yaşam doyumuyorsa, bir bireyin beklentileriyle, elinde bulunanların kıyaslanmasıyla elde edilen durum veya neticedir. Yaşam doyumunu, bireyin beklentilerinin, gerçek durumla karşılaştırılmasıyla meydana gelen neticeyi belirtmektedir. Yaşam memnuniyeti, genellikle bireyin bütün hayatını ve bu hayatın çok farklı yönlerini kapsar. Yaşam memnuniyeti denildiğinde, belli bir duruma yönelik memnuniyet veya doyum değil, genellikle bütün hayatlardaki memnuniyet veya doyum anlaşılmaktadır. Genellikle mutluluk şeklinde de ifade edilen yaşam memnuniyeti, senelerce insanlığın ilgi odağı olan konular arasındadır. Felsefeciler mutluluğu, insan faaliyetlerinin en yüksek ve tek motivasyon kaynağı şeklinde görmüşlerdir. Gerçekte, mutluluk somut bir tarifi bulunmayan ve ancak varlığından da asla şüphe duyulmayan bir kişisel duygu ve özlem durumudur. Zira mutluluk bireyin hayat tarzının, yetişme şeklinin, çevresinin, aile yapısının, özümlediği yaşam görüşünün, içsel dünyasının, insancıl yapısının, arzularının, ihtiyaçlarının, duygularının, duyularının ve hatta bütün imkanlarının önemli bir uyum içinde dengeyi bulmasıyla meydana gelecek bir ruh halidir. Bütün bunlar her bireye göre farklı değerler taşıdığına göre, dünyada iki farklı birey için birbirine benzer bir mutluluk tarifi bulmak ya da bu şekilde net bir tarifi yapmak mümkün değildir. Gündelik hayatta çok sık ele alınan mutluluk olgusu, ifade edilmesi

güç ve farklı manalara gelen bir olgu olduğundan, sosyal psikologlar, mutluluk yerine yaşam doyumu veya yaşam memnuniyeti olgularını ele almaktadırlar (Brandt, 1986: 214).

Literatürde yaşam memnuniyeti, yaşam kalitesi, refah, doyum, iyilik, mutluluk, güvenlik ve sübjektif sağlık olgularıyla da belirtilmektedir. Birey yaşamına memnuniyet veya tatminkârlık getiren faktörleri sübjektif ve objektif şekilde gruplandırmak yanıltıcı olmayacaktır. Yaşam memnuniyeti olgusu bireyden bireye göre farklılaştığı başka bir ifadeyle sübjektif olduğundan, bunun temelinde bulunan unsurların incelenmesi oldukça önemlidir. Bunu ölçmenin en önemli ve tek yolu aynı zamanda da yaşam kalitesini ölçmede ele alınan sorulardan meydana gelmektedir. Bu kapsamda, yaşam memnuniyetiyle hayat kalitesi olgularının birbirini tamamlayan ve iç içe geçmiş olgular oldukları dikkat çekmektedir. Yaşam kalitesini tanımlamak, yaşam memnuniyeti olgusunu anlamada yardımcı ve yol gösterici bulunmaktadır.

Yaşam memnuniyeti yüksek olan ülkelerde kişiler arası güven, istisnasız bir şekilde daha yüksek oranlara sahiptir. Sosyal sermayenin temel unsuru olan kişiler arası güven, daha önce tanımadığımız ve hakkında fikir sahibi olmadığımız insanlara duyduğumuz inancın bir ifadesidir. Bu inanç, bireylerin işbirliği yapma isteğinin göstergesi olarak ekonomik başarıyı önemli ölçüde açıklarken, aynı zamanda yaşam memnuniyetinin en önemli toplumsal belirleyicilerinden biri niteliğindedir. Bireysel açıdan yaşam memnuniyetinin değerlendirilmesinde ise sosyo-demografik ve ekonomik faktörler önem kazanmaktadır. Genel olarak, bireyler temel ihtiyaçların karşılanmasından sonra nispi gelirlerini mutlak gelirlerine kıyasla daha ağırlıklı değerlendirilmektedir. Nispi gelir kapsamında gelir karşılaştırmalarının artan önemi, nesnel göstergelerdeki iyileşmelere rağmen yaşam memnuniyetinin neden artış göstermediği konusunda önemli açıklamalar sunmaktadır. Bu kapsamda, toplumsal açıdan kişiler arası güven düzeyi ve bireysel açıdan nispi gelir kapsamında karşılaştırmalar, yaşam memnuniyetinin en önemli unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genel olarak hayatın tüm yönlerinin değerlendirilmesini kapsayan yaşam memnuniyeti, bireysel açıdan medeni durum, istihdam durumu, eğitim düzeyi, nispi gelir konumu, sosyal statü gibi sosyo-demografik ve ekonomik unsurlara bağlıdır.

Bireylerin bu unsurlar kapsamında, diğer kişilere göre kendilerini olumlu yönde karşılaştırmaları hayatlarından daha memnun olmalarının belirleyicileri arasındadır. Olumlu yönde karşılaştırmalar, bireysel açıdan daha yüksek yaşam memnuniyetini belirlemekle birlikte, toplumsal memnuniyet düzeyi hakkında bir fikir vermemektedir.

Bireysel açıdan karşılaştırmaya bağlı olan yaşam memnuniyetinin toplumsal unsurları farklıdır. Genel olarak, en yüksek yaşam memnuniyetine sahip toplumlar, kurumsal etkinliğin sağlandığı ve kişiler arası güven düzeyinin yüksek olduğu toplumlardır. Kişiler arası güven, mutlu bir toplum olmanın kilit unsuru olmakla birlikte, yaşam memnuniyetinin belirlenmesinde önemi bireyler tarafından genellikle göz ardı edilmektedir. Bu kapsamda çalışma, toplumsal memnuniyet unsuru olan kişiler arası güvenin aynı zamanda en önemli bireysel memnuniyet kaynaklarından biri olduğu temeli üzerine kurulmuştur.

Yaşam memnuniyeti hakkında gerçekleştirilen detaylı çalışmalar, hangi demografik değişkenlerin yaşam memnuniyetini ölçmede ele alındığını bulmaya ilişkindir. Bununla beraber bilim adamları, katılımcıları nadir şekilde demografik gruplara ayırdıklarından, gerçek tecrübeler görülememektedir. Böylelikle bütün bu çalışmalar mecburen birbirine uyumludur. İşin önemli bir bölümü yaşam memnuniyetinin “nesnel” belirleyicileri üzerinde durmuştur; bu doğrultuda memnuniyet, nispeten kontrol edilebilenle kontrol edilemeyen faktörleri ve bireylerin belirli durumlarını içermektedir. Yapılan bu çalışmada yaşam memnuniyeti ve yaşam memnuniyetine etki eden unsurların Sıralı Lojistik Regresyon ile incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde kişilerin kişisel yaşam kalitelerini bir bütün olarak değerlendirmelerine bağlı olarak ulaştıkları olumlu hissetme düzeyi anlamına da gelebilen yaşam memnuniyeti kavramı ele alınıp yapılan literatür taraması ile konu detaylandırılmıştır. Sonrasında yaşam memnuniyetini etkileyen faktörler bireysel, çevresel ve ulusal faktörler olarak üç grupta açıklanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde yaşam memnuniyetini etkileyen faktörlerin analiz edilmesi amacıyla Faktör Analizi ve Sıralı Lojistik Regresyon Analizi konuları açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, çalışmanın amacına yönelik olarak elde edilen veri seti üzerinde, ikinci bölümde teorik olarak anlatılan Faktör ve Sıralı Lojistik Regresyon Analizleri uygulanarak, analizler sonucunda elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Sonuç bölümünde ise, çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılarak, bundan sonra yapılacak çalışmalar ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAŞAM MEMNUNİYETİ

1.1. Yaşam Memnuniyeti Kavramı ve Gelişimi

Mutluluk kavramının insanların hayatlarında kapladığı büyük yer ve insanların mutlu olmak için gösterdikleri çabalarla ilgili olarak araştırmacılar, son dönemde mutluluğun sağlanması yerine mutsuzluğun önlenmesi ile ilgili çalışmalara ağırlık vermişler ancak son yıllarda yeniden mutluluğun nasıl sağlanabildiğine dair çalışmalar yapmaya başlamışlardır. Psikoloji bilimindeki gelişmelere bağlı olarak insan doğasının sahip olduğu güçlü taraflar üzerine bilim insanları olumlu yöndeki kişilik özellikleri ve deneyimleri ile şekillenen süreçleri izlemişlerdir. Bu akımın etkisine bağlı olarak mutluluk kavramı ile ilgili bilimsel çalışmaların sayısında artış görülmüştür (Canbulat ve Çankaya, 2014, 558).

Refah olgusunun iki temeli mutluluk ve yaşam memnuniyeti kavramlarına yönelik olarak gerçekleştirilen ilk araştırmalar 1900'lü yılların başlaması ile ortaya çıkmıştır (Kutlar vd., 2013, 146). II. Dünya savaşının ardından tüm bilim dallarında olduğu gibi psikoloji bilimi ile ilgili araştırmalar da büyük bir ivme yakalamış ve 1960'lara gelindiğinde Amerika Birleşik Devletlerinde ilk anket çalışmalarının örnekleri görülmeye başlanmıştır.

Yaşam memnuniyeti olgusu sosyal bilimlerle ilgili çalışmalarda ilk defa 1961 senesinde Neugarten tarafından kullanılmıştır. Memnuniyet kavramı kişisel iyi oluş (subjective well-being) kavramı ile yakın ilişki içindedir. Bu yüzden yaşam memnuniyeti olgusunun anlaşılabilmesi için öncelikli olarak kişisel iyi oluş kavramının anlaşılması gereklidir (Özer ve Karabulut, 2003: 73). Çalışmalarda kişisel iyi oluş kavramı üzerinde görüş birliğine varılmış bir tanımlama bulunmamaktadır.

Diener (1994: 106), kişisel iyi oluş kavramı ile ilgili ortada duran bu görüş ayrılıklarına rağmen kavram ile ilgili olan 3 bileşen olduğunu öne sürmüş ve bu bileşenlere bağlı olarak kavramın anlaşılabilceğini ifade etmiştir. Bu bileşenler ile ilgili şu açıklamalar yapılabilir:

- Kişisel iyi olma durumu kişisel bir yargı ifade etmektedir. Kişilerin kişisel hayatlarına ilişkin kişisel değerlendirmelerinden meydana gelir.
- Aynı koşullar altında bulunmalarına rağmen farklı kişilik özelliklerine sahip olan kişiler farklı algılar ve deneyimlere bağlı olarak farklı duygular ve doyum düzeyine sahip olacaktır. Bu da kişisel iyi oluş üzerinde etki edecektir.
- Kişisel iyi olma yalnızca olumsuz etkenlerin olmaması anlamına gelmez. Olumsuz etkenlerin var olmasına rağmen olumlu etkenlerin daha çok veya güçlü olması durumunda da kişisel iyi oluş durumundan bahsedilebilir. Bu kavram yaşamın belirli bir dönemine özel değildir. Tüm yaşamı kapsayan bir anlam içerir.

Bu yargıdan yola çıkarak Diener kişisel iyi oluş durumunu kişilerin kendilerini sağlıklı ve mutlu hissetmeleri ve yaşamı pozitif şekilde değerlendirmeye alması şeklinde tanımlamıştır. Kişiler yüksek seviyede kişisel iyi oluş durumu içinde bulunduklarını düşündükleri sürece yaşamdan elde edecekleri memnuniyet düzeyi de yüksek olacaktır (Diener, vd., 1997: 25).

Veenhoven (1984: 22) ise mutluluk, kişisel iyi oluş ve yaşam memnuniyeti kavramlarını birbirlerinin yerine kullanır. Yazar Diener'in yaptığı tanıma oldukça yakın bir tanımlama ile mutluluğu (kişisel iyi oluş) bireyin yaşam kalitesi ile ilgili yargısı olarak görmektedir. Ona göre kişinin sürdürdüğü yaşamını ne kadar sevip sevmediği ile ilgili yaptığı değerlendirme kişisel iyi oluşunu göstermektedir. Bu değerlendirmeyi yaparken ya kendisinin yüksek hayat standartına sahip olduğuna yönelik bilişsel değerlendirmesi (doyum) ya da kendisini çoğu zaman nasıl hissettiğine yönelik duygusal değerlendirmesi söz konusudur.

Diener, vd., ise (2003: 403) kişisel iyi oluş kavramını, normal bir yaşam süren sıradan kişilerin mutlu olmalarını sağlayan, yaşamdan memnuniyet elde etmelerine aracılık eden ve kişilerin kendilerini gerçekleştirmeleri süreçlerini kapsayan yaşamlarının duyuşsal ve bilişsel değerlendirmesi şeklinde açıklamaktadır. Açıklamalardan da anlaşılabileceği üzere kişisel iyi oluş kavramına ilişkin çok sayıda farklı görüş ve düşünce bulunmaktadır.

Kim-Prieto vd., (2005: 263) kişisel iyi oluş kavramına ilişkin ortaya atılan tanımlar ile ilgili bir sınıflandırma çalışması yapmış ve bu tanımları 3 yaklaşıma uygun olarak özetlemiştir:

- İlk yaklaşım kişisel iyi oluş kavramını hayatın tümü ile ilgili genel bir değerlendirme şeklinde ele alır. Buradaki kavramlaştırmada kişisel iyi oluşun ölçülmesi için iş yaşamındaki ilişkiler veya sosyal yaşamdaki ilişkiler gibi hayatın geniş alanıyla ilgili sorulardan oluşan anketler hazırlanmasını gerektirmektedir.
- İkinci yaklaşım kişisel iyi oluş kavramını kişilerin deneyimleri ve geçmiş yaşantılarına ilişkin anılarından ibaret saymaktadır. Bu tanımdan yola çıkan çalışmacılar, katılımcıların geçmiş aylarda ya da geçmiş yıllarda gibi belirli geçmiş dönemde ne tür duygular içinde oldukları üstüne odaklanırlar.
- Son yaklaşım kişisel iyi oluş kavramını zaman içinde ortaya çıkan duygusal tepkilerin toplamı şeklinde kabul eder. Buna göre katılımcıların bir gün içinde hissettiği duyguların nasıl tanımlandığına göre bu kavram değişmektedir.

Yaşam memnuniyeti ile ilgili konular günümüz biliminde sosyoloji, psikoloji, felsefe ve edebiyat gibi sosyal bilimlerin kapsamı içinde incelenerek değerlendirilmektedir. Bununla birlikte konu yapısı gereği iktisat ve tıp bilimlerinin de araştırdığı konular arasında yer almaktadır. Yaşam memnuniyeti, insanın mutluluğuna ilişkin kavramlardan kişisel iyi oluş durumunun bilişsel yönünü ifade eder. Kişisel iyi oluş alanı ise kişinin yaşantısı ile ilgili bireysel değerlendirmesi üzerine yoğunlaşır (Kartal vd., 2015: 482).

Yaşam memnuniyeti, kişilerin kişisel yaşam kalitelerini bir bütün olarak değerlendirmelerine bağlı olarak ulaştıkları olumlu hissetme düzeyi anlamına da gelebilir. Bununla birlikte yaşam memnuniyeti hazzı da içermekte ve kişilerin yaşadıkları hayattan ne düzeyde hoşlandıklarını anlatmaktadır. Hedefi olan ve anlam yüklenmiş bir hayata sahip olunması, yaşanılan ortamlarda keyif alınması, yaşam içindeki uğraşı alanlarının çok olması gibi etkenlerin yaşam memnuniyeti ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir (Kümbül ve Emeç, 2006: 131).

Bradley ve Corwyn (2004) Yaşam memnuniyeti ilişkin kişilerin gereksinim duyduğu şeyleri karşılar iken hedeflerine ulaşabilmesi ifadesini kullanmışlardır. Bu açıdan bakıldığı zaman hedeflere ulaşılabilmesi insanlar için yaşam memnuniyetini artıran bir etki yaratacaktır. Fakat kimi durumlarda kişilerin yaşam memnuniyetleri ile hayatlarından duydukları memnuniyet paralel olmayabilir. Örnek olarak; çok parası olan birisi çok güçlü ve çok popüler biri olabilir. Fakat bunlar onu mutlu etmeyebilir. Tam tersi birisi çok fakir, güçsüz veya etrafında kimse olmadan yaşıyor olabilir fakat bu kişi hayatından memnun olabilir. Yaşam memnuniyeti ve mutluluk kavramı birbiri yerine kullanılabilir. Özellikle yaşam memnuniyeti üzerine gerçekleştirilen anketlerde katılımcılara “Bir bütün halinde hayatınızı ele aldığınızda ne derece mutlusunuz?” sorusunun yanıtının aranması bu durumun en açık örneğidir. Yapılan anketlerdeki asıl amaç ise; bireylerin genel mutluluk seviyelerinin, çevrelerinde bulunan diğer bireylerden, kamusal hizmetlerden, toplumsal yaşantılarından memnuniyet düzeyinin ve yaşam kalitelerinin test edilmek istenmesidir. Bu yolla kişilerin hayatları üzerinde etkisi olan faktörlerin belirlenmesi de mümkün olabilmektedir (Göğertaş, 2016: 4).

1967 yılında Warner Wilson yaptığı bir araştırmada genç yaşta olan, sağlık durumu yerinde olan, iyi düzeyde eğitim alan, iyimserlik özellikleri bulunan, inanç sahibi, zeki ve evli kişilerin daha mutlu oldukları sonucuna varmıştır. Wilson tarafından gerçekleştirilen bu araştırmadan sonra günümüze gelene kadar konu ile ilgili çok sayıda araştırma yapılmış ve farklı teknikler geliştirilmiştir. Yaşam memnuniyeti kavramına ilişkin çok sayıda etken belirlense de demografik özelliklerin bu etkenler içerisindeki payı oldukça azdır. Durumun böyle olması araştırma yapacak olan kişileri mutluluk kavramının psikolojik sebeplerini bulmaya yönlendirmiştir (Diener vd., 1999: 276). Bununla birlikte mutlu insanlar, olumsuz yöndeki olaylarla ilgili daha az tepkisel olmaktadır ve diğerlerini sevmeye konusunda daha fazla isteklidir. Bu tür kişiler çevrelerinin de mutlu olması için çaba göstermektedir.

1.1.1. Yaşam Memnuniyeti Algılama Farklılıkları

Birçok kişinin yaptığı iş, spor ya da eğitimle bireysel hayat memnuniyeti düzeylerinin derecelendirilmesi için gerekli özellikleri barındırdığı bilinmektedir. Yine de bireylerin böyle ifadelerle nasıl ulaştığı sorusuna şimdiye kadar cevap verilememiştir. Bu alanda bulunan araştırmacılar tarafından öne sürülen hayat memnuniyeti ifadesi bazı önemli bilgileri vermektedir. Mesela, bireyin ne istediği,

neye sahip olduğu farkındalığına dayanarak ideal ve doğru arasındaki bağlantıyı ifade edilmiştir. Böylelikle bir kadının bireysel hayat memnuniyeti, kendi hayatı için bireysel standartları ve beklentilerini kapsadığı bulgusuna varılmıştır (Ames, 1992). Çoklu çelişki teorisinde bir kadının bireysel memnuniyet düzeyine nasıl varılacağından söz edilmektedir. Bu ifadeye göre memnuniyet, bireyin yaşamının nasıl gittiği veya nasıl olması gerektiği şeklinde belirtilmektedir.

Kişinin neyi istediği, neye hangi yol ile ulaştığı, yaşamdan ne beklediği, ne gibi değerlere ve inanç sistemine sahip olduğu, yaşamak ile ilgili ne hissettiği gibi veriler onun yaşam memnuniyeti ile ilgili bilgiler vermektedir. Michalos tarafından ortaya atılan Düzensizlik Kuramı yaklaşık 700 üniversite öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yüzde 54’ü kız öğrencilerden oluşmaktadır. Örnekleme yer alan erkekler ve kadınlar kıyaslanabilir şekillerde uluslararası düzeyde yaşamlarından memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Joseph Sirgy’nin kuramı, kadınların, hayat memnuniyetleriyle alakalı bir ifadeye varmadan bazı kıyaslamaları izleyerek de olduğunu belirtmektedir (Akt. Argyle, 1999).

Kişilerin bir şeyleri değiştirme yeteneğine sahip olması, ne tür beklentiler içinde olduğunun bilincinde olması, geçmiş deneyimleri, sahip olduğu ideallere karşı sadakati, istek ve duygularının tutarlı olması, kendisi için olmasını istediği asgari memnuniyet şartlarını bilmesi, hedefledikleri ve hayal ettikleri arasında tutarlılık bulunması yaşamdan memnuniyet elde etmesi için gerekli öğeler olarak sıralanabilir (Mullen ve Copper, 1994).

1.1.2. Yaşam Memnuniyetinin Ölçülmesi

1970’lerde memnuniyeti ölçmek için birçok çok-maddeli ölçekler geliştirilmiştir. Bu ölçek çeşitleri yaşamın farklı yönleri ile yaşamın tamamındaki memnuniyet üzerine sorulardan oluşmuş ve toplam sonuçlar genel memnuniyeti ifade etmiştir (Champbell vd., 1976). Ölçeklerin neyi ölçtüğünün belirsiz oluşuna karşı probleme ilişkin zamanla daha özellikli ölçeklerin ortaya çıkarılıp, incelenmesine dair bir ihtiyaç oluşmuştur (Saris vd., 1996).

Yaşam memnuniyeti düzeyini anlamaya yarayan ölçekler, bireylerin kendilerine ilişkin yaptığı tanımlamaları ve değerlendirmeleri ortaya koymaktadır. Bundan dolayı “yaşam memnuniyeti” bireyin kendini analiz etmesine ve ölçütlerine

dayalı bir veri sunmaktadır (Akın ve Yalnız, 2015). Yaşam memnuniyetinin ölçülmesinde en çok ele alınan ölçüm tekniği Yaşam Skalası ile Memnuniyet tekniğidir. Genel bir ifade ile yaşam memnuniyetinin ölçülmesinde ele alınan bu teknik ile kişilerden beş tane maddeyi 7 puanlı Likert ölçeği ile yanıtlanması istenmektedir. Bu beş madde şu şekildedir (Pavot ve Diener, 1993);

- “Hayatımdaki hedeflediğim ideallerin çoğuna yakıным.”
- “Yaşamımdaki koşullarım mükemmel.”
- “ Yaşamımdan memnunum.”
- “Şimdiye kadar hayatımda istediğim önemli şeyleri gerçekleştirdim.”
- “Eğer daha fazla yaşarsam hiçbir şey değişmeyecek.”

Belirtilen bu ifadelere yedi cevap seçeneği ise;

“1-Kesinlikle katılmıyorum 2-Katılmıyorum 3-Biraz katılmıyorum 4-Ne katılıyorum ne katılmıyorum 5-Biraz katılıyorum 6-Katılıyorum 7-Kesinlikle katılıyorum” şeklindedir (Diener, 1984).

Bu ölçek türü, yaşam memnuniyetini en iyi derecede ölçen ve ifadelerin farklılaştığı fakat içeriğin değişmediği 5 sorudan oluşmuştur.

Mitward ve Spinney (2013), çalışma ve araştırmalarında global SWL toplam sonuçlarının ana hatları veya yaşam memnuniyet alanları ile güçlü bir uyuma sahip olduğunu görmüş ancak alanlar birbiri ile bağlantısı olduğu halde kolayca birleştirilememiştir. Buna bağlı olarak katılımcıların algıladıkları önem açısından en çok kullanılan beş alan derecelendirilmiştir. Bunlar; sağlık, samimiyet, duygusal iyilik, maddi refah ve verimlilik. Bu 5 alan kişi ile ilgili genetik miras, fiziksel sağlık, maneviyat, güvenlik, sosyal sınıf, kaynakların varlığı, iş/okul etkinliği ve topluluk/çevre özellikleri gibi birden fazla değişkenden etkilenebilmektedir. Bu değişkenler sırası ile cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir gibi standart sosyo-demografik değişkenler aracılığı ile kontrol edilmiştir. Yaşamın belli zamanlarındaki memnuniyeti ölçmek için

de çeşitli yeni ölçekler geliştirilmiştir. Bu alanlara iş memnuniyet ölçekleri ve evlilikten memnuniyet ölçekleri olarak gösterilebilmektedir.

Araştırma yapan kişilerin yaşam memnuniyeti ile ilgili çalışma yaptıklarında genelde başvurdukları birçok uluslararası kurum ve organizasyonlar vardır. Bu organizasyon ve kurumlar yaşam memnuniyeti hakkında düzenli çalışmalar yapmakta ve raporlar ilan etmektedirler. Bunlar arasından en çok başvuru alanlar; “World Values Survey (WVS)”, “European Statistical System (Eurostat)”, “World Health Organization” ve “European Social Survey (ESS)”dir. Birbirinden farklı ülkelerde yapılan bu çalışmalarda, kişilere genel mutluluklarından yaşam memnuniyetlerine, sosyal ilişkilerinden çalışma durumlarına kadar hayatı meydana getiren konularda farklı soru kalıpları sorulmaktadır.

1.1.3. Yaşam Memnuniyet Ölçümleri ile İlgili Karşılaşılan Sorunlar

Yaşam memnuniyetinin ölçülmesine yönelik olarak yapılan çalışmalar ve ortaya atılan görüşler arasında tam bir birliğin sağlanamadığı görülmektedir. Ancak bazı ortak görüşler ışığında yaşam memnuniyetinin ölçülmesine yönelik olarak sorulabilecek bazı sorular şöyle sıralanabilir:

- Kişi yaşam memnuniyeti olgusunun bilincinde midir?
- Çalışmaya katılan kişiler olduğundan daha iyi görünebilmek adına yanlış cevaplar verebilirler mi?
- Kişisel olarak gelişen algılar, farklı kişilerin birbirine benzeyen olguları algılama şekline göre farklılık gösterir mi?
- Çalışmaya katılan kişiler cinsiyet veya kültürel farklara göre cevaplara farklı yaklaşırlar mı?

Bu endişe duyguları anlamlı kanıtlar bulundurmaktadır. İlk olarak, katılımcılar hayat memnuniyetine dair sorulan soruları cevaplarırken azda olsa bu tip sorularda başarısız olurlar ve böyle farklı soruları hemen cevaplama düşüncesi içerisine girmektedirler.

İkincisi, yapılan birçok çalışmada, yaşam memnuniyetinin ölçümü ortak paydada, sosyal isteğin etkisinin bireylerin yanıtlarında önemli etkiler yapması için, çok daha az neden bulunmaktadır.

Üçüncüsü, bireylerin algılarının başka bireylerin algılarından dolayı karışması olasılık edilmemektedir. Çünkü diğer kişilerin çok zengin, çok sosyal veya iyi eğitilmiş olması gerekir ki birey başkalarından daha az zengin daha az sosyal veya daha az eğitilmişse daha yüksek memnuniyet belirtmek ister. Yapılan çalışma sonucunda, SWLS genel kavramları yazıldığından dolayı her bir kişinin kendileri için hayat doyumunu ifade etmelerine izin vermesi mümkün olmaktadır. (Şimşek, 2018: 25).

Bu çokça kullanılan hayat skalası cinsiyet ve kültürden ayrı görünmekte olup cinsiyet ve genel olarak kültür farklılıkları skalaya çok da etki etmez. Mesela gerçekleştirilen son araştırmaların birinde Kari Tucker ve dostları SWLS ölçümlerinin iki değişik kültürdeki cinsiyetler için aynı olduğunu saptamışlar (Lu, 2000: 135).

1.1.4. Yaşam Memnuniyeti Yaklaşım Modelleri

Yaşam memnuniyeti kavramı ile ilgili çalışmalar disiplinler arası bir yapıda sürdürülmektedir. Felsefe, toplumbilim, sosyal psikoloji, ekonomi ve psikoloji; bu konuya ilişkin araştırmaların gerçekleştirildiği ve farklı verilere ulaşılan bilim dalları olmuşlardır. Farklı bilim dalları mutluluk ve yaşam doyum kavramları ile kendi disiplinini esas alarak bir tanım geliştirmiş ve kendi uzmanlık alanı ile ilgili formüller geliştirmiştir. Bu bölümde yaşam doyumuna ilişkin olarak bazı temel yaklaşımlar ele alınacaktır (Eroğlu, 2011: 140).

1.1.4.1. Amaçsal Yaklaşımlar

Wilson'nun 1960'larda ortaya attığı amaçsal yaklaşım en sade tanımıyla; memnuniyete ulaştırılmış olan ihtiyaçların mutluluk, memnuniyete ulaşmamış olan ihtiyaçların ise mutsuzluk oluşturduğunu ileri sürer. Amaçsal yaklaşımda görülen en önemli tartışma konusu ise, hangi ihtiyaç ve amaçların daha büyük öneme sahip olduğu ve hangisinin öncelikli olarak gerçekleştirileceği ve bunların birbirleri ile aralarında olan ilişki gibi sorularda ortaya çıkmaktadır (Sezmez, 2018: 41).

Amaçsal yaklaşımlar arasında dikkat çeken üç temel yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar; ihtiyaçlar hiyerarşisi yaklaşımı, birey-çevre uyum yaklaşımları ve hayat planı yaklaşımıdır. İhtiyaçlar hiyerarşisini Maslow ortaya koymuştur. Bu hiyerarşinin bir aşamasında yer alan kişinin mutluluğudur. Fakat o aşamanın öncesindeki ihtiyaçlar giderildiğinde meydana gelecektir. Birey-çevre uyum yaklaşımını ise, Diener, vd.,

(1993) birey çevre uyumu kapsamında, bireylerin ihtiyaç duyguları tatmin edildiğinde mutlu oldukları sonucuna ulaşmasıyla ortaya koymuşlardır. Bireyin yeterlilik, onay görme, beğenilme, anlaşılma vb. farklı evrensel ihtiyaçlarının bulunduğu ve bu evrensel ihtiyaçlarının giderilmesinin bütün kültürlerde mutluluğu, yaşam memnuniyetini sağladığı iddia edilmektedir. Uyum sürecinde doğru iletişim oldukça önemli bir rol almaktadır. Amaçsal yaklaşımlarda detaylı incelenecek bir diğer yaklaşım olan hayat planı yaklaşımına göre, yaşam memnuniyeti iki temel unsura dayalıdır: Hedeflerin bir sistemde uyumlu bütünleşmesi ve bu hedeflerin başarılması. Bu konu ile ilişkili şekilde gerçekleştirilen bir araştırmada, kişilerin kendilerine ait plan ve projelerinin bulunduğu ve bunların tüm proje sisteminde bulunduğu varsayımı iddia edilmiştir. Bu projeler ölçülmüş ve memnuniyetsiz kişilerin uzun sürede ödüllendirilebilecek hedeflerinin bulunduğu, kısa süreli memnuniyetlerden ve eğlencelerden hoşlanmadıkları belirlenmiştir. Memnuniyeti daha fazla olan kişilerin daha eğlenceli, zorluğu daha az ve o zaman için daha önemli projeler yapmakta oldukları belirlenmiştir (Pavot ve Diener, 2008: 137).

1.1.4.2. Etkinlik Yaklaşımı

Etkinlik yaklaşımına göre mutluluk, kişilerin kendi yaptıkları sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır. Etkinlik kuramı mutluluk kavramının bireyin içinde bulunduğu durumda nasıl hareket ettiğine göre şekillenen bir yapısı olduğunu öne sürer. Örneğin, bir dağ tırmanışının yapılması dağın zirvesine ulaşmaktan daha çok keyif verebilir ve mutlu edebilir. Etkinlik kuramcılarının en önemli dayanak noktası ve kuramın en eski savunucusu Aristo'dur. Aristoteles'in ortaya attığı kurama göre, insanların sınırlı yetenekleri bulunmaktadır ve bu yeteneklere bağlı olarak bir aktivite gerçekleştirildiğinde mutluluk duygusu ortaya çıkar. Mutluluğun ortaya çıkması gerçekleştirilen aktivitenin yapılış süreci ile eş zamanlıdır (Diener, 1984: 563). Etkinlik kuramına göre, benlik bilincindeki artışa paralel olarak mutluluk düzeyinde azalış görülür. Bu yargıya göre mutluluğu elde etmek için çabalamanın kişinin kendisini yenilgiye uğratması demek olabilir. Bu yaklaşım, “Önem arz eden aktiviteler ve amaçlara yönelik yoğun bir çalışma içine girildiğinde, mutluluk arzu edilmeyen bir tür yan çıktı olarak görülecektir.” görüşünü savunmaktadır (Diener, 1984: 564).

Etkinlik ve kişisel iyi oluş (Subjective Well Being - SWB) konusuna ilişkin en açık tanımlama akış kuramında yer almaktadır. Etkinlik, kişinin yeteneklerinin düzeyine uyum gösterdiğinde, yapılan işler keyifli olarak algılanır. Yapılan iş fazlaca kolay ise, kısa sürede bitirilecek ve boş vakit oluşarak ve can sıkıntısı durumu ortaya çıkacak. Çok fazla zor ise kaygı yaratacaktır. Yoğunlaşılması gereken işlerde görev yapan bireylerin sorumluluk ve görevlerinin kabaca aynı olduğu bir aktivitede bulunan kişi, keyifli bir akış tecrübesi yaşayacaktır. Ameliyat ve dağ tırmanışı bu keyifli deneyimlere örnek olarak verilebilir. Kişiler, ilgi çekici ve dikkat çeken aktivitelere katılması ölçüsünde mutlu olabilirler (Pavot ve Diener, 2008: 136)

1.1.4.3. Yargı Yaklaşımı

Yargı yaklaşımı, kişilerin yaşamlarındaki tecrübelerinden aldıkları memnuniyetin, bazı standardize edilmiş ve fiili şartlar arasında bulunan düşünsel kıyaslamasının doğrudan bir fonksiyonu olduğunu öne sürmektedir. Micholas (1983, 1985), yaşamda başarı göstermek şeklinde algılanan ile yaşamdan beklenen arasında ortaya çıkan tutarsız durumların yaşam memnuniyeti ile önemli düzeyde ilgili olduğunu öne sürmüştür. Yargı kuramları, yaşam memnuniyetinin farklı standartlara bağlı olarak değiştiğini ve şekillendiğini ileri sürer. Yargı kuramının temelleri, toplumsal karşılaştırma süreçleri, görelî yoksullaştırma kuramı, aşağı doğru karşılaştırma kuramı (Wills, 1981) ve uyum kuramı gibi farklı psikolojik kuramlarda görülebilmektedir (Akt. Vohra, 1995: 10-11).

Yargı yaklaşımı daha önce de ifade edildiği gibi mutlulukların bazı standart ve reel şartlardaki kıyaslamalardan kaynaklandığını varsaymaktadır. Reel şartlar standardı geçerse, mutluluk meydana gelir. Yargı teorilerini ayırmanın bir yolu, ele alınan standarda bağlanmaktadır. Toplumsal kıyaslama teorisinde, birey başkalarını standart olarak ele alır. Bir birey başkalarına göre daha iyi ise, o birey memnun ya da mutlu olmaktadır. Uyarılma ve aralık-frekans teorisinde, bireyin geçmiş hayatı standart oluşturmak amacıyla ele alınır. Kişinin güncel hayatı bu standardı geçerse, bu birey muhtemelen mutlu kabul edilecektir. Birey, başka şekillerde de bir standart elde edebilir. Mesela, kişinin benlik olgusuna ya da bireyin ailesi tarafından ifade ettiklerine bağlı olarak birey belirli bir düzeye ulaşmayı arzu edebilir (Diener, 1984: 566-567).

1.1.4.4. Yukarıdan Aşağıya Aşağıdan Yukarıya Yaklaşımı

Aşağıdan yukarıya yaklaşımı, bir bireyin sahip olduğu yaşam memnuniyetine ilişkin yaşamında yer alan durumlara ve olaylara ilişkin memnuniyet ile ilişkilidir tezini savunur. Bu yaklaşım, aile, arkadaşlık, iş, boş zaman gibi geniş yaşam alanlarına ayrılabilir (Sezmez, 2018: 43).

Bu yaklaşıma ilişkin kuramsal tanımlamalar, kişilerin kişisel iyi oluşu ile ilgili genel deneyimlerinin, bireylerin günlük olarak yaşadıkları ve devamlılığı olan pozitif ve negatif durumların ve duyguların toplamından meydana gelmektedir (Pavot ve Diener, 2008: 136).

Aşağıdan yukarıya kuramları, evlenme, iş yaşamı ve ailesel özellikler gibi bazı alanlarla ilgili iyi olma halini öne çıkararak genel anlamda kişisel iyi olma duygusu geliştirdiğini ileri sürmektedir. Diğer bir ifadeyle, memnuniyet düzeyi ve mutlu olma durumu yaşam içindeki çok sayıda özel mutluluk anlarının yaşanmasına bağlı olarak ortaya çıkar (Diener, 1984: 565).

Yukarıdan aşağıya yaklaşımı, aşağıdan yukarıya yaklaşımının tersine, bireylerin yaşamsal deneyimleri ile ilgili olumlu ve olumsuz yorumlar getirme eğiliminde olduğunu ve bu eğilimin bireylerin belli alanlarda ortaya çıkacak olan memnuniyet üzerinde etkili olduğunu öne sürer. Nesnel olarak deneyim etkisi kadar pozitif ya da negatif olmayabilir ama deneyimin yorumlanması çok iyi veya çok kötü olabilir. Yukarıdan aşağıya yaklaşımında, nesnel şartların ötesinde ağırlıklı olarak durumların öznel yanlarının ön plana çıkarıldığı ve bu şekilde yorumlandığı görülür. Yukarıdan aşağıya yaklaşımında, sağlığa ilişkin durumlar, gündelik problemler, dünya görüşü ve yapıcı düşünme öncülüğünde SWB'yi kavramsal hale getirerek daha operasyonel bir şekle dönüştürülmüştür. Özetle, yukarıdan aşağıya doğru model SWB'nin sebebidir, aşağıdan yukarıya doğru model ise SWB'de etken durumdadır (Feist vd. 1995: 139).

Özetle, yukarıdan aşağıya yaklaşımı, yaşam memnuniyetini bireyin fonksiyonel bir özelliği olarak ele alırken, aşağıdan yukarıya yaklaşımı yaşamsal alanların bir özelliği olarak ele alır ve buna göre yaşam memnuniyetini yorumlar.

1.1.4.5. İlişkilendirici Yaklaşım

İlişkilendirici yaklaşım, kimi insanların nasıl mutluluk olgusuna daha yatkın olabilecekleri üzerinde görüş belirtir. Bu modeller genellikle bilişsel ilkelerden yola çıkarak şekillendirilirler (Deepak, 2002: 34-36).

Bilişsel yaklaşımlar, kişilerin ortaya çıkan durumlarla ilgili ortaya koydukları atıflara dayanır. Kişiler iyi durumları içsel etkenlere bağladıkları ölçüde mutlu olabilirler. Bir başka deyişle, iyi şekilde algılanan durumların özelliğine bakmaksızın mutluluk elde edilmesidir. Mutlulukla ilgili genel bir bilişsel yaklaşım, bellekteki birleştirici ağlar ile ilgili olan yaklaşımdır. Bower (1981), kişilerin duygusal açıdan mevcut duygusal durumlarına uyumlu olan anıları hatırlayabildiklerini göstermektedir. Bellek ağları ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalar, bireylerin zengin bir olumlu çağrıştırmaya ağı ve daha sınırlı ve soyutlanmış olumsuz ağlar meydana getirebileceklerini belirlemiştir. Böylelikle, bu kadar ağırlıklı şekilde pozitif bir ağı bulunan bir birey olaylara daha olumlu tepki vermeye yatkındır (Deepak, 2002: 36).

Koşullandırma kuramına yönelik yapılan çalışmalar, duygusal koşullanma durumunun tükenmişlik ile ilgili büyük bir dirençle sahip olabileceğini göstermektedir. Bu yüzden, mutlu bireyler, fazla miktarda günlük uyarıcılarla ilgili olumlu duygusal deneyimleri olan kişiler olabilir. Zajonc (1980), duygusal tepkilerin zihinsel açıdan değerlendirmeden çok bağımsız şekilde ve daha seri bir şekilde açığa çıktığı ve bu durumun mutluluk-konsept yaklaşımı ile uyumlu olduğu görüşündedir. Kimi bireyler, olumlu çağrışımların aralarında güçlü bir ağ meydana getirmiş olabilir ve alışlagelen biçimde olumlu yönde tepki verme konusunda bir öğrenme geliştirmişlerdir (Sezmez, 2018: 45). Genel anlamda, olumsuz düşüncelerin azaltılmasını hedefleyen girişimler de mutluluk artışına neden olabilir.

1.1.5. Yaşam Memnuniyeti İle İlgili Araştırmalar

Olena (2005), yaptığı tez çalışmasında Ukrayna’da yaşayan insanların yaşam memnuniyetlerine etki eden unsurları probit ve logit modelleri aracılığı ile inceleyerek 2003 ve 2004 senelerinde 2 sene boyunca Ukraynalı Uzamsal İzleme Araştırması (Ukrainian Longitudinal Monitoring Survey)’nı hazırlamış ve bu çalışmadan edindiği verilerle sonuca ulaşmaya çalışmıştır. Yazar farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda görülen şekliyle yaşam memnuniyetinin gelir kriterinden çok fazla etkilenmediğini

tespit etmiştir. Ukrayna genelinde gelir kriterinin etkisi çok yüksek değildir ancak işsizlik kriterinin önemli ölçüde negatif etkisinin bulunduğunu tespit etmiştir.

Kümbül ve Emeç (2006), yaptıkları araştırmada; yaşam memnuniyetinin akademik başarı üzerindeki etkisini anlamaya çalışmışlardır. Çalışma içeriğine dahil olan iyimserlik yönelimi, yaşam memnuniyeti, genel notların ortalamaları, hane halkı gelirleri, aylık kişisel harcamaların miktarları, bölüm ile ilgili memnuniyet düzeyi, gelecek ile ilgili işsiz kalma kaygısı, ikamet edilen yerdeki arkadaşının veya erkek arkadaşının bulunup bulunmaması, dinsel inanç durumu ve genel demografi bilgilerinin verisel olarak elde edilebileceği bir anket Regresyon Analizi ve En Küçük Kareler tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen verilere göre; iyimser olmak ile yaşamdan memnuniyet elde etme olgularının birbirleri ile ilişkili oldukları fakat iyimser olmak ile akademik başarı düzeyi arasında bir ilişkinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Şahin (2008)'in hazırladığı tez çalışmasında beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik durumları ve yaşam memnuniyetleri arasında bulunması muhtemel etki incelenmeye çalışılmıştır. Adana ve Mersin illerinde merkez ilçede görev yapan 115'i kadın ve 185'i erkek toplamda 300 kişi ile görüşülmüştür. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre kamu personeli olarak devlete ait eğitim kurumlarında görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinde görülen tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu ve buna bağlı olarak yaşam memnuniyetlerinin de düşük olduğu belirlenmiştir.

Bilinçli bir şekilde mesleklerini seçen ve görevlerini sürdüren beden eğitimi öğretmenlerinin ise mesleğini bilinçli bir seçim sonunda tercih etmemiş olanlara kıyasla tükenmişlik sendromuna daha az yakalandıkları ve yaşam memnuniyetlerinin de daha üst seviyede olduğu belirlenmiştir. Buna ek olarak yaş ile ilgili değişkenin kendisi dışında kalan değişkenler üzerinde etkili olduğu da belirlenmiştir. Yaşın ilerlemesine bağlı olarak beden eğitimi öğretmenleri kişisel olarak daha başarılı olmakta ve buna bağlı olarak yaşam memnuniyetleri de artış göstermektedir (Kümbül ve Emeç, 2006).

Kapteyn vd., (2009), yaptığı araştırmada, Amerika Birleşik Devletleri ve Hollanda'da yaşam memnuniyetine ilişkin etkenleri belirlemeye çalışmıştır. Bu amaca yönelik olarak online tekniklerle bu ülkelerde yaşayan hane halklarına sunmuş ve elde

edilen verilerin analizi ile bazı sonuçlara ulaşmıştır. Araştırma sonucuna göre 4 yaşam alanının (çalışma yaşamı ve gündelik etkinlikler, toplumsal statü, aile ile etkileşim ve sağlık durumu, gelire ilişkin durumlar) yaşam memnuniyeti üzerinde etkisinin bulunduğu sonucunu elde etmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen verilerden biri de Amerika Birleşik Devletlerinde yaşayan insanların Holanda'da yaşayan insanlara kıyasla daha aşırı şekilde tepki verdikleri olmuştur. Her iki ülkede de gelir düzeyinin yaşam memnuniyeti üzerinde en düşük seviyede etkisi olan etken olduğu tespit edilmiştir.

Şener (2009), gerçekleştirdiği araştırmasında yaşlı olma durumu, yaşam memnuniyeti ve boş vakitlerdeki etkinlikleri ele almıştır. Çalışma kapsamında elde edilen verilere göre, boş vakitlerde yapılan etkinlikler yaşlılık dönemlerinde yaşam memnuniyeti üzerinde büyük ölçüde olumlu etki ettiği, boş vakitlerde yapılacak olan grup aktivitelerine katılmanın kişilerin yaşamlarında meydana gelebilecek değişikliklerle başa çıkabilmesine yardım eden önemli bir unsur olduğu ve yaşlılık dönemindeki insanların yaşam memnuniyetlerinin bu aktivitelerden büyük oranda etkilendiği söylenmektedir.

Bayram vd., (2010), yaşam memnuniyeti ile toplumsal olarak dışlanmışlık değişkenleri arasında ortaya çıkması muhtemel ilişkiyi ele almıştır. Araştırmasında yaşam memnuniyetinin ölçülebilmesi amacıyla Diener (1994)'in geliştirdiği 5 maddelik yaşam memnuniyet ölçeğinden (SWLS) faydalanmıştır. Toplumsal dışlanmışlık durumunu ölçebilmek amacıyla da Jehoel vd. (2007)'in geliştirdikleri ve 35 maddelik bir test olan toplumsal dışlanmışlık testinden faydalanmıştır. 18 yaş ve üzerinde olan 2494 kişiden oluşan araştırmanın örnekleme ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada elde edilen verilere göre, kadınlar erkeklere oranla, eğitim ve gelir seviyeleri daha yüksek durumda olan kişilerin düşük durumda olan kişilere oranla yaşam memnuniyeti daha yüksek seviyede bulunmuştur. Toplumsal katılımcılık bileşenlerinin yaşam memnuniyetlerini açıklamak konusunda öneminin olduğunu belirlemiştir.

Giray (2011), yaptığı çalışmada 2008 senesinde Türkiye İstatistik Kurumu tarafından hazırlanan Yaşam Memnuniyeti Anketinde elde edilen bulgulardan yola çıkarak sosyal ve demografi ile ilgili özellikler ve mutlu olma algıları arasında

olabilecek muhtemel bir etkileşimi tespit etmeye çalışmıştır. Çalışma kapsamında Doğrusal Olmayan Kanonik Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Kişilerin mutlu olma düzeylerinin yaşam memnuniyetleri üzerinde birinci derecede önemli kriter olsa da, tek başına yeterli olmadığını ve mutluluğa ilişkin algının da analizin işleyişine monte edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Araştırmanın sonunda elde edilen verilere göre genç yaşlarda olan, bekar olmayan ve çalışma hayatında bulunmayan ev kadınlarının yaşam memnuniyetlerinin ortanın biraz üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Şehirlerde yaşayan, ortaöğretimden mezun olmuş, çalışma yaşamı içinde olan ve ortalama olarak 700 ile 900 lira arasında maaş elde eden erkeklerin de yaşam memnuniyetlerinin ortanın biraz üzerinde olduğu ve kendilerinin en çok mutlu hissettikleri yerin ailelerinin yanı sıra olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte ilköğretimden mezun olmuş, orta yaşlarda bulunan ve emekliliğe hak kazanmış olan kişilerin de yaşam memnuniyetlerinin ortanın biraz üzerinde olduğu kendilerini en çok mutlu eden kriterin sağlıklı olmak olduğu tespit edilmiştir.

Morrison vd., (2011), gerçekleştirdiği araştırmalarda kişilerin yaşamlarını sürdürdükleri ülkelerle ilgili memnuniyet düzeyleri (ulusal memnuniyet) ile yaşam memnuniyetleri arasında olabilecek muhtemel ilişkiyi anlamaya çalışmış ve kişilerin yoksul hale geldikçe ya da kültürel bağlılıkları ulusal memnuniyet ve yaşam memnuniyetinin artış gösterdiği sonucunu elde etmişlerdir. Diğer yaşam alanlarındaki memnuniyetin yaşam memnuniyetini tahmin etmedeki eğilimi bunun tam tersini oluşturmuş, bunun sebebinin ise bu alanlarda bireyselliğin daha fazla ön plana çıkması olarak değerlendirilmiştir.

Çeçen ve Dingiltepe (2012), yaptığı araştırmada anne ve babaları boşanarak ayrı yaşayan ve boşanmamış birlikte yaşayan ailelerdeki genç bireylerin yaşam memnuniyetleri ve yaşam kalitesi durumları ele alınmış ve birbiri ile karşılaştırılarak veriler elde edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Adana ili Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde ikamet eden ve milli eğitim bakanlığına bağlı 19 farklı okulda öğrenim gören lise düzeyindeki 232 kız ve 141 erkek genç birey oluşturmuştur. Çalışma grubunda yer alan 186 gencin anne ve babası boşanmış ve aileleri bölünmüş, 193 gencin de anne ve babası ile aynı evde yaşadığı görülmüştür. Gençlerle yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, anne ve babası boşanmış ve bölünmüş ailelerde yaşayan gençlerin yaşam memnuniyetleri, psikolojik ve çevresel sağlıkları ve yaşam

kalitelerinin diğer gençlerden önemli ölçüde negatif yönde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte anne ve babaları boşanmış ve bölünmüş ailelerde yaşamlarını sürdüren gençlerin aileleri ile bir arada yaşayan gençlere kıyasla önemli ölçüde yaşam kalitesi düşüklüğü yaşadığı tespit edilmiştir.

Diener vd., (2013), gerçekleştirdiği araştırmasında yaşam memnuniyeti ile ilgili yapılan ölçümlerle ilgili olarak güvenilirlik, geçerlilik ve duyarlılık testlerinin kontrolünü yapmıştır. Ölçeklerle ilgili şartların değişmemesi durumunda değişikliklerin olmadığı, yaşam şartlarındaki değişimlerle ilgili duyarlılık geliştirildiği sonucu elde edilmiştir. Araştırmada ayrıca farklı objektif şartlara sahip olan ülkelerdeki yaşam memnuniyetleri arasındaki farklar, diğer bir ifadeyle farklı yaşam şartlarına sahip olan grupların arasındaki farklar, ortaya çıkan önemli olaylar sırasında, öncesi ve sonrasında yaşam memnuniyetleri üzerinde oluşan memnuniyete ilişkin değişim ve benzeri konular ele alınmıştır.

Haq ve Zia (2013), Pakistan halkı üzerinde yaptıkları araştırmalarda iyi olma durumunu 4 farklı değişken (eğitim durumu, sağlıklı olma, yaşam şartları, ekonomi) eşliğinde incelemiş ve insanların iyi oluş durumunda eğitim durumu, sağlıklı olma ve yaşam şartlarının etkisinin olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Objektif kriterlerden olan yetişkinlerin okuma oranlarının ve eğitimin cinsiyet eşitliği ile ilgili bölgeleri belirlemek için önemli kriterler olduğu; subjektif kriterlerden de hane halkı ekonomisinin önemli bir kriter olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Kangal (2013), gerçekleştirdiği araştırmada kişisel iyi olma kavramını ele almış ve Türkiye'deki hane halklarının mutluluk profilleri ile ilgili tespitler yapmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından hazırlanan Yaşam Memnuniyeti Araştırmasının 2004 ile 2010 yılları arasındaki verilerini karşılaştıran yazar, Türkiye'deki hane halklarının mutluluk kavramına bakış açılarını araştırmıştır. Sonuçların değerlendirilmesi ile gençlik zamanlarında insanların yaşlılık zamanına kıyasla daha mutlu olduğu görülmüştür. Ek olarak evli olan kişilerin evli olmayan kişilere kıyasla daha mutlu oldukları belirlenmiştir. Çalışmada cinsiyet faktörünün mutluluk üzerinde bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Kutlar, Işık ve Torun (2013), gerçekleştirdikleri araştırmada Türkiye'de bulunan 3 şehirde yaşayan kadınların refah düzeylerini belirlemek için lojistik

regresyon tekniği ile analizler yapmışlardır. Çalışma kapsamında önceden hazırlanmış olan 36 soruluk anket çalışması refah göstergesi için kriter olarak baz alınmıştır. Araştırmadan elde edilen verilere göre farklı şehirlerdeki farklı kültürel yapı ve farklı gelişmişlik düzeylerine göre sonuçlarda farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Chen ve Lin (2014), yaptığı araştırmada yaşanan yerlerin önemi üzerinde durmuş ve buna göre memnuniyet sınıflandırmaları yapmaya çalışmıştır. Bunun için gizil (latent) profil analizini, daha sonra kontrol değişkenleri (cinsiyet, eğitim düzeyi gibi) ve algılanan sağlık durumunun her bir gizil yaşam kalitesi profilini tahmin düzeyini belirlemek için çok değişkenli lojistik regresyon analizini kullanmıştır. Çalışma sonunda elde edilen verilerde sağlıklı olma, kadın veya erkek olma ve eğitim düzeyinin değişik profil gruplarında olma olasılığında etkili olduğu da tespit edilmiştir.

Korkmaz vd., (2015), yaşam memnuniyetine etki eden etkenlerin birbirleri ile olan ilişkilerini uygulamalı şekilde ele almak için bir çalışma gerçekleştirmiş ve 2004 ile 2014 seneleri arasında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Yaşamsal Memnuniyet Anketi sonuçlarını baz almıştır. Birim kök, granger nedensellik ve regresyon analizi gibi tekniklere bağlı olarak gerçekleştirilen analiz sonucunda sevgi gösterme / görme ve umutlu olma kriterlerinin yaşam memnuniyeti üzerinde daha yüksek düzeyde etkisinin olduğu, bireysel mutlu olma ve ailevi mutluluk ile mutluluğun kaynağı, memnuniyet ve umutlu olma kriterleri arasında nedensellik ilişkisinin bulunduğu, kişilerin sahip oldukları kişisel mutluluğun para durumu ve eğitim düzeyinden etkilendiği sonuçları tespit edilmiştir.

Wirth vd., (2015), yaptığı araştırmasında şehir yaşamında çevre planlaması çalışmalarına bağlı olarak değişim gösteren yaşam şartları ile ilgili memnuniyetinin yeşil alanlardaki azalış, trafiğin yoğunlaşması, suç oranlarındaki artış gibi nedenlerle belirsizliğini koruduğunu öne sürerek şehirlerde yaşamını sürdüren 1693 kişi ile bir çalışma yapmışlardır. Çalışma kapsamında memnuniyet düzeyine etki eden objektif kriterler (şehir merkezine, okullara ve yaşam alanlarına uzaklık, suç oranı ve kaza oranları) ile subjektif kriterler (bireyin kendisini güvenli hissetmesi, yerel servis ve imkanlara erişim gibi) arasında az düzeyde bir ilişki olduğu sonucunu elde etmişlerdir.

Yaşam memnuniyeti kavramını duygusal zeka ve mizah tarzı bileşenleri ile birlikte ele alan bir araştırma da Tümkaya Vd., (2016) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında akademisyenlik mesleğini yürüten öğretim üyelerinin duygusal zekâya ilişkin becerisi, mizah tarzı ve yaşam memnuniyetinin akademik unvana ilişkin değişkenler açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini, yaşam memnuniyeti ile mizah tarzının duygusal zekâya ilişkin beceriler tarafından yordanıp yordanmadığını anlamak amacıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma için Çukurova Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesindeki farklı fakültelerde görev yapan 228 erkek ile 134 kadın olmak üzere toplamda 362 öğretim üyesi çalışma grubunu meydana getirmiştir. Yapılan çalışmadan elde edilen veriler analiz edildiğinde duygusal zekaya ilişkin becerilerden olan bireysel beceri, bireylerarası beceri, uyum becerisi ve stresli durumlarla baş edebilme puanlarının ortalamasının akademik unvanlar kriterine göre anlamlı derecede farklılaştığı tespit edilmiştir. Bireysel beceriler alt boyutunda ise profesör ve doçent düzeyinde olan öğretim üyelerinin puan ortalamasının diğer öğretim görevlilerindeki ortalamalardan önemi oranda yüksek olduğu görülmüştür. Çalışmanın sonunda elde edilen bir diğer önemli veri de Profesör düzeyinde bulunan öğretim üyelerinin yaşam memnuniyet düzeylerinin diğer öğretim üyelerinden önemli ölçüde yüksek düzeyde olmasıdır. Sonuçlardan elde edilen veriler profesör düzeyindeki öğretim üyelerinin kariyer planlama kaygısı taşımadıkları ve buna bağlı olarak kendilerine daha çok vakit ayırabildikleri, eğlenme ve dinlenme gibi kişisel aktivitelere daha çok önem verdiklerine bağlı olarak yaşam memnuniyetlerinin yüksek olması ihtimali üzerinde durulmaktadır.

Yaşam memnuniyeti ile ilgili gerçekleştirilen farklı bir çalışma da Saygılı, vd., (2018) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmadır. Bu çalışma, yaşam memnuniyetinin kişilik özelliklerine bağlı olarak değişip değişmediğinin anlaşılması için yapılmıştır. Devlet üniversitesinde eğitim hayatlarına devam eden üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen verilerle yürütülen çalışma sonucunda kişilik özellikler ve yaşam memnuniyeti ilişkisinin yanında genel anlamda kamu hizmetleri ile ilgili memnuniyet düzeyi, mutluluk kaynağı olan kişilik özellikleri ve değerler de tespit edilmeye çalışılmıştır. Yüz yüze anket ve görüşme tekniği kullanılan araştırmada 324 kişi katılımcı olmuştur. Çalışmadan elde edilen verilere bakıldığında, mutluluk kaynağı olan değerlerin kişilik özellikleri kriterine göre ele alınması sonucunda A tipi kişilik özellikleri taşıyan kişilerin mutluluk kaynağı olarak sırasıyla başarılı olma, sağlıklı olma ve para sahibi olmayı gördüklerini, B tipi kişilik

özellikleri taşıyan kişilerin mutluluk kaynağı olarak sırasıyla sağlıklı olma, sevgi gösterme / görme ve başarılı olmayı gördükleri tespit edilmiştir.

1.2. Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörler

Yaşam memnuniyeti üzerinde etkili olan etkenlerin çok farklı türleri bulunmaktadır. Bunlar cinsiyet, yaş, eğitim durumu vb. demografik özelliklerden, kişilik, beklenti ve değerler vb. öznel unsurlara, çevre temizliği, ulaşım hizmetleri, istihdam vb. bölgesel ve ulusal faktörlere dek geniş bir yelpazede bulunmaktadır. Bu durum yaşam memnuniyeti çalışma hususlarının ve bu konuları ele alan disiplinlerin benzer bir çeşitliliğinin bulunmasını da beraberinde getirmiştir. Bilim adamları araştırmalarında bazen yalnızca bu boyutların bir veya birkaçının yaşam memnuniyetine ne şekilde etki ettiğini kır-kent ya da ülkeler arası kıyaslamalarla değerlendirirken, bazıları daha çok boyutu içeren modellerle bütünsel bir memnuniyet tablosu meydana getirmişlerdir. OECD “Daha İyi Yaşam Girişimi (Better Life Initiative)”, 11 boyut ile iyi olma ölçümünün temelini meydana getirmiştir. Bu farklılık klasik ölçümler (gelir, iş, sağlık ve yerel çevre vb.), kişisel güvenlik ve genel yaşam memnuniyeti ölçümlerini içermektedir (OECD, 2013: 15).

Yine Frijns (2010) yaşam memnuniyetine etki eden etkenleri Mikro – Sosyal Yaşam Alanları (gelir, sağlık, eğitim, din, iş vb.) ve Makro - Sosyal Yaşam Alanları (ulusal zenginlik, özgürlük ve demokrasi gibi) şeklinde iki başlık halinde gruplandırmıştır.

1.2.1. Bireysel Faktörler

1.2.1.1. Cinsiyet

Cinsiyet değişkeninin, yaşam memnuniyetine etkisi kullanılan modele ve diğer kontrol değişkenlerine duyarlı olma eğilimindedir. Bu kapsamda literatürde cinsiyetin yaşam memnuniyetine etkisi hakkında fikir birliği bulunmamaktadır. Alesina vd. (2004), Hartog ve Oosterbeek (1998), Di Tella vd. (2001) ve Mahon vd. (2005) kadınların erkeklerden daha yüksek yaşam memnuniyeti belirttikleri yönünde bulgular sunmuştur (Alesina vd., 2004: 2009–2042; Hartog ve Oosterbeek, 1998: 245–256; Di Tella, vd., 2001: 335–341; Mahon vd., 2005: 175–190.)

Stevenson ve Wolfers (2009), ABD’de ve bazı Avrupa ülkelerinde kadınların yaşam kalitelerinin son 35 yılda iyileştiğini; ancak yaşam memnuniyetlerinin hem

mutlak hem de erkeklere göre azaldığını tespit etmiştir. Çalışmada, 1970’lerde kadınlar, erkeklerden daha yüksek yaşam memnuniyeti bildirirken sonraki yıllarda kadınların yaşam memnuniyetindeki düşüşler nedeni ile erkekler için daha yüksek yaşam memnuniyeti olan yeni bir cinsiyet açığının ortaya çıktığı ileri sürülmüştür. Kadınların iş hayatına girmesi ile ihtiyaç algılarındaki artışların ya da nispi gelir konumlarındaki kötüleşmelerin bu durumun nedeni olabileceği ifade edilmiştir (Stevenson ve Wolfers, 2009: 190–225.)

1.2.1.2. Yaş

Yaş ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki kullanılan modele, eklenen kontrol değişkenler setine ve yaşanılan ülkenin gelişmişlik düzeyine göre farklılaşabilmektedir.

Genel olarak, 30’ların ortaları ile 40’ların ortaları arasındaki dönem en düşük yaşam memnuniyetinin yaşandığı yıllardır. Bireyler zamanla güçlü ve zayıf yönlerine adapte olursa yaşam memnuniyeti yaşla birlikte artabilir (Gwozdz ve Sousa-Poza, 2010: 404).

Oswald (1997), Gerdtham ve Johannesson (2001), Gwozdz ve Poza (2009) yaş ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin U Şeklinde olduğu yönünde kanıtlar sunmuşlardır (Oswald, 1997: 1815–1831; Gerdtham ve Johannesson, 2001: 553–557; Gwozdz ve Sousa-Poza, 2010: 397–417). Easterlin (2006), ise yaşam koşullarındaki gelir, sağlık, istihdam gibi yaşla ilgili birçok değişken kontrol altına alındığında bu durumun yanıltıcı olabileceğini belirtmiştir (Easterlin, 2006: 464–465). Deaton (2007), yaşam memnuniyeti fonksiyonunda, yaş profillerinin bazen azalan, bazen U şeklinde ve bazen belirli bir örüntü göstermeyen, oldukça farklı yapıda olduğunu öne sürmektedir. Yoksul ülkelerde, yaşam ve sağlık memnuniyetinin daha hızlı düşüş gösteren bir eğilime sahip olduğunu belirtmiştir. Yazar, Doğu Avrupa ve eski Sovyetler Birliği’nde ileri yaşlarda yaşam memnuniyetinin azaldığını tespit etmiştir. U şeklinin ise genellikle zenginliğe bağlı olduğunu vurgulamıştır (Deaton, 2007: 25).

1.2.1.3. Medeni Durum

Yaşam memnuniyetine ilişkin kanıtlar genellikle evli insanların bekar, dul ve ayrılmış olanlara göre hayatlarından daha memnun olduklarını göstermektedir. (Graham vd., 2004: 179–204).

Medeni durum ve yaşam memnuniyeti ilişkisi ülkenin gelişmişlik seviyesine ya da kültürel özelliklerine bağlı olarak değişebilmektedir. Evlilik hem ekonomik hem de sosyal ödüller sağlayabilir ancak bu faydaların düzeyi muhtemelen toplumun değerlerine bağlı olmaktadır. İnsanların ihtiyaçlarını en kolay şekilde karşılayabilecekleri yaş gruplarında ve kültürlerde, bu etkilerin olumlu olması muhtemeldir. Benzer bir şekilde, evliliğe yüksek değer atfeden bireyci kültürlerde, boşanmış veya dul kalmış olanların evli bireylerle karşılaştırıldığında acı çekmesi muhtemeldir. Evlilik sosyal desteğin ana kaynağı olabilir. Kolektivist ülkelerde ise biriyle yaşayan insanlar evli veya bekar bireylere göre daha düşük yaşam memnuniyeti ve daha olumsuz duygular bildirmektedir. Kolektivist toplumlar daha gelenekseldir ve bu nedenle evlilik dışında birlikte yaşama kabulü daha az olmaktadır (Diener vd., 1999: 291–292).

Peiro (2006), medeni durum ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin esas olarak gelişmiş ülkelerde ortaya çıktığına dikkat çekmiştir (Peiro, 2006: 357) Stutzer ve Frey (2006) ve Graham vd. (2004), yaşam memnuniyeti yüksek olan kişilerin evliliği daha fazla tercih ettiklerini belirtmiştir (Stutzer ve Frey, 2006: 326) Medeni durumun yaşam memnuniyeti fonksiyonunda kontrol edilmesindeki bir diğer etken medeni durumun gelir düzeyine etkisidir. Örneğin Nakosteen ve Zimmer (1997), çoğu evli erkeklerin hiç evlenmemiş veya boşanmış erkeklerden daha fazla para kazandığını ve beklenen olumlu kazancı olan evli erkeklerin boşanmaya daha az eğilimli olduklarını ifade etmiştir (Nakosteen ve Zimmer, 1997: 66).

1.2.1.4. Eğitim Durumu

Eğitim kavramı bireysel gelişime katkı sağlamasının yanı sıra iş ve gelir gibi etkenler üzerinde de etki edebileceği için (işin bulunabilmesi, işyerindeki statü, kariyerde yükselme gibi konularda) büyük bir öneme sahip bir değişken şeklinde görülür. Diener vd., (1999), eğitim olgusunun kişilerin amaçlarını elde edebilmeleri için gerekli olan gelişimi sağlamaları ve değişen düzene kolayca uyum sağlamalarını olanaklı kıldığını öne sürmektedir. Veenhoven (1996), Hollanda’da yaşayan kişiler için eğitimin yaşam standartlarının yüksekliği açısından ilk şart olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu yazarın dikkat çektiği konu ise bu görüşe rağmen Hollanda’da eğitim düzeyi yüksek olan kişilerin yaşam memnuniyetlerinin eğitim düzeyi düşük olanlara kıyasla daha alt seviyede olduğunun belirlenmesidir. Ek olarak, Ambrey ve Fleming

(2014) yaptıkları çalışmada kullandıkları logit model sonuçlarına yönelik yaptıkları değerlendirmede eğitim düzeyi ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin önemli olmadığını, yalnızca yüksek eğitime sahip kişilerin yaşam memnuniyetlerinin bir miktar daha düşük olduğunu ifade etmektedir. Bunun yanı sıra eğitim olgusunun alt gelir grubunda yer alan ülkelerde daha çok olumlu etki ettiğini belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Selim, 2010: 27).

1.2.1.5. Gelir Düzeyi

Gelir, yaşam memnuniyeti ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda en fazla üzerinde durulan konulardan biridir. Gelir kavramı ile kişilerin gereksinim duydukları şeyleri karşılamaları ve karşılaşılabilecekleri risklerle ilgili korunma sağlayabilecek olan kaynakların düzeyi belirlenmektedir. Hane halkı gelirin yüksek olması kişisel iyi olma durumunun en temeldeki unsurlarından birisi olduğu kabul edilir. Gelir kişilerin temel gereksinimlerini karşılayabilmenin yanında, farklı isteklerine karşı farklı çözüm yollarına sahip olabilmesini, bir başka deyişle kişilere seçme özgürlüğü sağlar. Bu açıdan gelir düzeyinin doyum düzeyi üzerinde çok yönlü bir etkisinin olduğu düşünülür (Aslangiray, 2016: 12).

Yapılan çok sayıda araştırmadan elde edilen verilere göre gelir ile yaşam memnuniyeti arasında ciddi bir ilişki bulunmaktadır. Ancak bazı araştırmacılara göre bu ilişki duruma göre değişiklik gösterebilmektedir (Diener vd., 1993: 198). Gitmez ve Morçöl (1994) Türkiye’de yaşayan 145 katılımcı ile yürüttükleri çalışmada ekonomik durum ve çeşitli alanlardaki (aile, komşuluk ilişkileri, iş ilişkileri, toplumsal ilişkiler, profesyonel ve kişisel faaliyetler vb.) yaşam memnuniyeti arasında olabilecek muhtemel ilişkinin belirlenmesini hedeflemiştir. Çalışmadan elde ettikleri verilere göre temel gereksinimlere erişim ve farklı yaşamsal alanlardaki memnuniyet ile ekonomik durum arasında önemli düzeyde bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Sosyal Bilim araştırmacılarından Hellwell (2002) Dünya Değerler Araştırması (World Values Survey: WVS) verilerinden yola çıkarak yaşam memnuniyetini belirleyen etkenleri anlamayı hedeflemiştir. Bu göstergeler, toplumsal ilişkiler, sağlık durumu, sahip olunan inanç sistemi, iş durumu, evlilik bekarlık, toplumsal güven ve devamlılığı olan gelirden oluşmaktadır. Hellwell’in ortaya attığı önemli tespitlerden biri de gelirin artmasına bağlı olarak yaşam memnuniyetinin arttığı yargısıdır. Ancak gelir artışının

memnuniyet üzerinde gösterdiği etki artış devam ettiği sürece azalmaya başlamaktadır (Mullrooney, 2007: 3).

Gelir ve Varlığın Ölçümü: OECD, bu boyuta ilişkin 2 gösterge tanımlamıştır.

(1) Kişi Başına Düşen Net Düzenlenmiş Harcanabilir Gelir (Household Net Adjusted Disposable Income Per Capita): Her bir hanehalkı bireyinin varlıklarını azaltmadan veya borçlarını artırmadan katlanabildiği en yüksek tüketim harcamalarını ifade etmektedir. Bireylerin toplam gelirleri (maaş, kendi hesabına çalışmasından veya sermayeden gelen diğer gelirler, diğer sektörlerden para akışı dahil gelirler), devlet yardımları (eğitim ve sağlık servislerinden sağlanan yardımlar gibi) kullanılarak hesaplanır.

(2) Kişi Başına Düşen Net Finansal Varlık (Net Financial Wealth Per Capita): Finansal yatırım için devlet tarafından tutulan altın, nakit para, paylaşım sonrası menkul kıymetler, borçlar, hisse senetleri, borç ve ipotekten sonra firma ve sahibinin hakkı (özsermaye), gelir ve varlık, sigorta teknik kaynakları ve diğer alacak veya verecekler, hanehalkı net finansal borçlarını içermektedir (Nominal Hesap Sistemi olarak da tanımlanır). Her iki indikatör içinde hem hanehalkı hem de kar getirmeyen (hanehalkına hizmet veren) kurumlar baz alınmaktadır (OECD, 2013: 39).

1.2.1.6. Genetik Faktörler ve Kişilik Özellikleri

Kişisel özellikleriyle yaşam memnuniyeti arasındaki ilişki incelenirken sıklıkla beş faktör kişilik modelinin ele alındığı ve gerçekleştirilen araştırmaların önemli bir bölümünde; (Ho vd., 2008: 467; Lounsbury vd., 2005: 715) yaşam memnuniyet ile kişisel özellikler arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Ancak beş faktör kişilik modelinin farklı boyutlarında farklı seviyelerde ilişkiler belirlenmiştir (Doğan, 2012: 58). Örneğin Xu vd. Çin’de 2357 öğrenciyle gerçekleştirdikleri araştırmada, beş faktör kişilik modelinin sorumluluk, dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve nevrotik kişilik boyutlarında anlamlı bir ilişki bulunduğunu fakat yeni fikirlerle açık olma boyutuyla yaşam memnuniyeti arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir. Araştırmacılar bunun yanı sıra modelin dışa dönüklük boyutunda güçlü ve pozitif bir ilişki bulurken nevrotik kişilik boyutundaysa güçlü ve negatif ilişkiler olduğu bulgusuna ulaşmışlardır (Xu vd., 2017: 7).

Schimmack vd. 2004 senesinde 136 üniversite öğrencisiyle yaptıkları bir araştırmada önceki araştırmaları destekleyen nitelikte bulgular elde etmişlerdir. Özellikle beş faktör kişilik modelinin nevrotik ve dışadönüklük boyutlarıyla yaşam memnuniyeti arasında önemli bir ilişkinin bulunduğunu belirlemişlerdir. Fakat araştırmacılar, nevrotik kişiliğin anksiyete, düşmanlık ve depresyon gibi unsurlara; dışa dönüklüğün ise pozitif duygu ve samimiyet gibi unsurlara bağlı olduğu için bu unsurlarla yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkinin daha detaylı incelenmesi gerektiği öne sürülmektedir (Schimmack vd., 2004: 1063). Araştırmacılar çalışma neticesinde; nevrotik kişiliğin bütün alt boyutlarıyla yaşam memnuniyeti arasında negatif bir ilişki bulunduğunu ancak depresyonun yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisinin diğer unsurlara göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Dışa dönüklükte ise; sadece samimiyet ve pozitif duygularla yaşam memnuniyeti arasında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir (Schimmack vd. 2004: 1065)

1.2.1.7. Sağlık

Sağlık ve yaşam memnuniyeti arasında bulunan muhtemel etkileşimi araştıran çalışmalarda farklı sonuçlar elde etmişlerdir. Bazı araştırmalarda sağlık durumunun yaşam memnuniyeti üzerinde etkili olduğu ifade edilirken kimi araştırmalarda da hasta, yaşlı veya engelli kişilerin yaşam memnuniyetleri üzerine etki eden faktörler ele alınmıştır. Fiziksel, zihinsel ve kişinin algıladığı sağlık durumlarının bu kapsamda ayrı ayrı ölçülmesi söz konusu olmuştur. Geliştirilen ölçeklerden bazıları; HRQOL (Health Related Quality of Life Index: Sağlığa İlişkin Yaşam Kalitesi Endeksi) ve WHOQOL (World Health Organization Quality of Life Scale: Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği) biçimindedir (OECD, 2013: 40).

Chen ve Lin (2014) yaptıkları araştırmada 3 ayrı gizil (latent) grup (1 önemsiz tatmin olmamış, 2 - önemli tatmin olmamış, 3 - önemli tatmin olmuş) oluşturmuş ve sağlık durumları daha iyi olan kişilerin 3. gruba dahil olma olasılıklarının daha yüksek olduğu sonucunu elde etmişlerdir. Ambrey ve Fleming (2014), yaptıkları araştırmalarda uzun dönemi kapsayan sağlık durumlarının yaşam memnuniyeti üstündeki etkisinin yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Brief, Butcher vd. (1993), algılanan sağlık düzeyinin kişisel iyi olma arasında kuvvetli bir ilişkisi bulunduğunu ileri sürerken, nesnel sağlığın (objective wealth) sadece zayıf bir ilişkisinin olduğunu ifade etmişlerdir (Akt. Frijns, 2010: 11).

Bu durumun nedeni sayılabilecek açıklamalardan biri Diener vd. (1999: 281) tarafından getirilmiştir ve kişilerin kendilerinin puanladığı sağlık durumlarının sadece fiziksel sağlık durumu ile ilgili olmayıp aynı zamanda kişinin duygusal durumunu da içerdiğini belirtilmiştir. Bu konuda değinilecek ilginç çalışmalardan biri de Michalos vd.'nin 2011 yılında gerçekleştirmiş oldukları “Good Health is Not The Same as a Good Life” isimli çalışmadır. Çalışmada, daha önceki çalışmalarda belirtilen algılanan sağlığın yaşam kalitesi ile eşdeğer olmadığı saptanmıştır.

1.2.2. Çevresel Faktörler

1.2.2.1. Konut Özellikleri

Konut; sağlık kuruluşları, sosyal yapılar ve çalışma yerine olan uzaklıkların toplumsal ilişkiler üzerine dolaylı yoldan etki ettiği için yaşam memnuniyeti üzerinde de etkilidir. Çok sayıda çalışma konut özellikleri kavramına ilişkin “Yaşam Koşulları (Life Conditions)” ifadesini kullanmaktadır. Örneğin; Nakazato vd. (2011), yaptığı araştırmalarda daha güzel bir konutta oturmaya başlamanın veya o konutu satın almanın yaşam memnuniyeti üzerinde çok etkisinin olmadığı sonucunu elde etmiştir. Araştırmacı bunun sebebi olarak daha güzel bir konutta yaşamının daha çok gider anlamına gelmesi şeklinde değerlendirmiştir.

Yaşamsal koşulların temel bileşenlerinden biri olarak görülen konuta ilişkin özelliklerin ölçülmesi ile ilgili çeşitli göstergeler bulunmaktadır. Örneğin; Haq ve Zia (2013), yaşamsal koşulları yedi bileşen etrafında ele almışlardır. Bunlar; konuta giren suya ilişkin özellikler (su musluk suyu veya kuyu suyu olması gibi), hijyene ilişkin yapılar (kanalizasyon sistemleri gibi), elektrik kaynakları (konutta elektrik bulunup bulunmaması), ısınma ve yemek pişirme şekli, çatının kalite düzeyi, konutun yapımında kullanılmış olan malzeme kalitesi, oda sayısıdır.

1.2.2.2. Çevre Kalitesi

İnsanların yaşamını sürdürdüğü ve çalışmalarını yürüttüğü çevredeki kalite de önem arz etmektedir. Çevresel koşullar hem kendi başına, hem de insanların (özellikle çocukların) sağlıklarını, sosyal yaşamda gerçekleştirilen etkinliklere etki etmesi bakımından önemlidir. Luechinger (2009), gerçekleştirdiği yarı deneysel araştırmada katılımcıların yaşamlarını sürdürdükleri ortamlarda kirliliğin azalmasına bağlı olarak yaşam memnuniyetlerinin yükseldiği belirlenmiştir.

OECD (2013), bu boyut ile ilgili 2 göstergeden bahsetmektedir.

(1) Hava Kalitesi (Air Quality): Havada bulunan ve yıl bazında değerlendirilen 10 mikrondan küçük sülfat, nitrat, elementer (saf) karbon, organik karbon, sodyum, amonyum iyonları ve PM_{2.5} zehirli maddenin ağırlıklı ortalamaları alınarak hesaplanmaktadır (veriler Dünya Bankası tarafından yayınlanan istatistiklere göre belirlenmektedir).

(2) Su Kalitesi İle İlgili Memnuniyet Düzeyi (Satisfaction with Water Quality): Yaşamın sürdürüldüğü kentte kullanılan su size kaliteli mi? Memnun musunuz? sorularına verilen cevaplara göre belirlenmektedir.

1.2.2.3. Güvenlik

OECD (2013), bu boyut ile ilgili 2 göstergeden söz etmektedir. (1) Bildirilmiş Cinayet Olayları (Reported Homicides): veriler BM Asayiş Bürosu isimli merkezden ve Güvenlik Ofisinden elde edilmektedir. (2) Birey Tarafından Bildirilen Suçlar (Self Reported Victimization): Bu kategorideki veriler kişilerin son 1 yıl içinde bildirdikleri suç oranları ile ilgili yüzdelik dilimlere göre belirlenmektedir.

1.2.3. Ulusal Faktörler

Özellikle ulusların incelendiği boyuttaki yaşam memnuniyeti çalışmalarında, ülkelerin birbirleri ile kıyaslanması için ulusların birbirlerinden ayrıldıkları milli yapılar önemli bir unsur olarak kabul edilir. Bunlar da bireysel, çevresel etkenler gibi çok çeşitli yapıdadırlar. Ülkede bulunan demokratik yapılar ve özgürlükler, sivil katılımın yaygınlaşması (siyasi karar alma süreçlerinde sivil katılım, oy kullanma oranı, bir siyasi parti veya derneğe üye olmak gibi), din, ülkenin doğal ve ekonomik zenginlikleri, şehirleşme ve altyapıya ilişkin imkanlar, kültür farkları dünya çapında gerçekleştirilen çalışmalarda kullanılan temel faktörlerdendir (Aslangiray, 2016: 22).

İKİNCİ BÖLÜM

KULLANILAN İSTATİSTİKSEL YÖNTEMLER

2.1. Faktör Analizi

Çok değişkenli istatistiksel analizde, büyük boyutlu veri setlerinde, değişken sayısının çok olduğu ve birbirleriyle ilişkili değişkenlerin olduğu durumlarda, analizler zor ve istatistiksel olarak iyi sonuç vermeyebilir. Faktör Analizi (FA), aynı yapıyı ölçen, aynı hipotez etrafında toplanan ve benzer olguyu ifade eden çok sayıdaki değişkenden, az sayıda ve tanımlanabilir nitelikte anlamlı değişkenler yani faktörler elde etmeyi hedefleyen istatistiksel bir yöntemdir. Faktör Analizi, birçok dalda araştırmacıların çok değişkenli istatistiksel analiz yapmak istediklerinde en çok tercih ettikleri yöntemlerden biri olup, biyoloji, kimya, tıp, ekonomi, gıda, genetik, jeoloji, meteoroloji, demografi ve sosyoloji gibi birçok bilim dalında sıkça kullanılmaktadır.

Günümüzde birçok istatistiksel çalışmada kullanılan FA, birbirleri ile ilişki içerisinde bulunan birden fazla sayıdaki değişkeni belirli gruplar altında (faktörler) toplayarak anlamlı yeni değişkenler elde etmeyi amaçlayan yöntemdir (Stapleton, 1997). Literatür incelendiğinde çok sayıda farklı araştırmacının Faktör Analizi üzerine çalıştığı ve bu yöneme farkı tanımlar getirdiği görülmektedir. Daniel (1988), Faktör Analizini belirli bir grup değişkenin kovaryans yapısını incelemek ve çok sayıdaki değişkeni, gözlenemeyen az sayıdaki değişken altında toplamak amacıyla geliştirilen istatistiksel bir yöntem olarak ifade etmiştir (Daniel, 1988; akt: Stapleton, 1997). Rennie (1997) tarafından yapılan tanıma göre ise Faktör Analizi, çok sayıdaki değişkeni maksimum varyansı açıklayacak az sayıdaki değişkene (faktöre) ulaştırmayı amaçlayan, değişkenler arasındaki ilişkiyi gözeten bir analiz olarak tanımlanmıştır.

Faktör Analizinin tarihi incelendiğinde yöntemin, 20. yüzyıl başlarında Spearman tarafından geliştirildiği ve literatüre kazandırıldığı görülmektedir. Yöntemin istatistik alanında yer edinmesi ise bilgisayar ve bilgi işlem teknolojisinde belirgin gelişmelerin yaşandığı 1970'li yıllara denk gelmiştir (Kline, 1994). Yapılış amacına göre Faktör Analizi iki temel yöneme ayrılmıştır. Bu yöntemler açıklayıcı (keşfedici) ve doğrulayıcı faktör analizi olarak adlandırılmıştır. Açıklayıcı Faktör Analizi, değişkenler arasında bulunan ilişkiden yola çıkarak yeni bir faktör bulmayı

hedeflerken, Doğrulayıcı Faktör Analizi ise değişkenler arasında bulunan ilişkiyle belirlenen çalışma hipotezlerini test etmeyi amaçlamaktadır (Kline, 1994, Pituch ve Stewens, 2016, Tabachnick ve Fidell, 2001).

Özetle, Faktör Analizi içeriğinde bulunan çok sayıdaki değişkenin, faktör olarak adlandırılan az sayıda değişkene dönüştürülmesi işlemidir. Araştırma yapısı düşünüldüğünde çok sayıda değişken ile çalışmak birçok farklı değişkenin ele alınması bakımından zorlayıcı olacağından, az sayıda anlam bakımından bütünlük sağlayan faktörler ile çalışmak daha etkili olacaktır. Böylece faktör analizinde aralarında korelasyon bulunan değişkenler ile faktör adı altında yeni değişkenler oluşturulur ve daraltılmış bu çerçeveden yeni istatistiksel yapılar kurulur (Özdamar, 2004).

Faktör Analizinin amacı çok sayıdaki değişken arasındaki ilişkiyi en iyi biçimde açıklayan az sayıda olan faktörleri belirlemektir. Analiz sonucu elde edilen faktör yüklerinin yorumlanması, faktör döndürme tekniği ile değişkenlerin atamasının yapılması gibi istatistiksel yöntemler ile değişkenlerin arasındaki ilişkiler daha sağlıklı bir şekilde araştırılabilir. Çok sayıdaki değişkeni en az bilgi kaybı ile az sayıda değişkene indirerek, Regresyon, Korelasyon ve Diskriminant Analizi gibi istatistiksel yöntemlerde kullanılabilir faktörler elde etmektir (Albayrak, 2006).

Faktör Analizinin kullanım alanları incelendiğinde özellikle, davranışsal ve sosyal bilimlerde ölçek geliştirme alanında kullanılmakta olduğu ve değişkenler arasındaki korelasyon ilişkisinden yola çıkarak değişkenlerin varyanslarının maksimuma çıkartılmasının amaçlandığı görülmektedir (Sharma, 1996).

Açıklayıcı Faktör Analizi yönteminde çok sayıdaki değişkenin arasındaki ortak yapılar yani faktörler keşfedilir ve bu keşif işleminde değişkenler arasındaki korelasyondan ve gerekli durumlarda kovaryans matrisi kullanılır (Sharma, 1996). Açıklayıcı Faktör Analizinde örneklem büyüklüğü, varsayımlar ve hipotezler dikkat edilmesi gereken hususlar olup analizin temel yapısını etkilemektedir (Hair vd., 1995). Ayrıca, Açıklayıcı Faktör Analizi, analiz sonucunda elde edilen faktörlerin birbirleriyle ilişkide olup olmadığı belirlemekte ve bu faktörlere yüklenen faktör yükleri serbest bir şekilde dağılmaktadır (Stevens, 2002).

Açıklayıcı Faktör Analizinin belirli bir araştırma örneklemini üzerinde

uygulanabilmesi için araştırma çerçevesinde toplanan verilerin metrik ölçüm içerisinde yer alan aralıklı veya oransal ölçek yöntemleri ile hatasız bir şekilde ölçülmüş olması gerekmektedir (Özdamar, 2004).

Faktör Analizinin diğer bir türü olan Doğrulayıcı Faktör Analizinde ise, araştırma çerçevesinde geliştirilmiş bir teorinin incelemesi yapılır ve ölçümler ile faktörler arasındaki ilişki bu teoriden yola çıkılarak gerçekleştirilir. Bu yöntemde teori doğrudan faktör analizi ile istatistiksel olarak test edilmekte ve açıklayıcı faktör analizinden farklı olarak yeni bir şey elde edilmemekte, öne sürülen hipotezler test edilmektedir (Avşar, 2007).

Doğrulayıcı Faktör Analizinde, Açıklayıcı Faktör Analizinden farklı olarak değişkenler arasındaki yapılar ve faktörler ana hatları ile bilinmekte, korelasyonun veya kovaryans matrisinin kullanılması analiz sonucunu veya değişkenlerin ilgili faktörler altındaki dağılımını değiştirmemektedir. Özetle, Açıklayıcı Faktör Analizi değişkenler arasındaki bilinmeyen ilişkiyi keşfetmeyi amaçlarken, Doğrulayıcı Faktör Analizi değişkenler arasında varlığı bilinen ilişkinin doğrulanmasını amaçlamaktadır (Sharma, 1996).

Faktör Analizi ile ilgili olarak sırasıyla faktör analizinin varsayımları, aşamaları, ortogonal faktör modeli açıklanmış, faktör analizinin uygulanabilirliğini belirten uygunluk testlerine yer verilmiştir. Parametre tahmin yöntemleri genel olarak temel bileşenler faktör tahmin ve en çok olabilirlik yöntemleri olarak sayılabilmektedir. Çalışmada faktör analizi tahmin yöntemlerinden temel bileşenler faktör tahmin yöntemi kullanılmış olup, bu yöntem üzerinde durulmuştur. Daha sonra ortak faktör sayısı belirleme yöntemlerine değinilmiş ve faktör döndürülmesi tekniklerine yer verilmiştir.

2.1.1. Faktör Analizinin Varsayımları

Faktör Analizinin geçerli ve güvenli bir şekilde yapılabilmesi için verilerin metrik ölçüm yöntemlerine uygun olarak toplanmış olması tercih edilmektedir. Literatür ve araştırmalar incelendiğinde oran ve aralık ölçekli değişkenlerin kullanıldığı faktör analizlerinde etkili sonuçların alındığı görülmektedir. Bunların dışında metrik olmayan sıralı ölçeklerin kullanıldığı araştırmalarda ise metrik yapıyı

bozmayacak Likert, Thurstone ve Goodman ölçekleri faktör analizinin yapılmasına imkân sağlamaktadır. Diğer bir taraftan faktör analizinin yapılabilmesi için değişkenler arasında orta düzeyde bir korelasyon ilişkisinin bulunması gerekmektedir. Genel olarak incelendiğinde veri setinde bulunan değişkenlerde çok sayıda ordinal veya nominal ölçekli ölçeğin bulunması faktör analizi yapılmasını zorlaştırmaktadır (Özdamar, 2004).

Klasik faktör analizlerinde hipotez kurulurken veya araştırma modeli oluşturulurken değişkenler arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu varsayıldığından, analizde incelenen değişkenler genel anlamda eşit aralıklı ölçekler ile ölçülmüş olmaları beklenilmektedir. Eşit aralıklı ölçek kullanımı değişkenlerin ağırlığını eşitlemekte ve faktör analizinin geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmaktadır. Ek olarak analizin diğer aşamalarında analize dahil edilen değişkenler faktör analizi ile test edilebilir ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermeyen değişkenler analizden çıkarılabilir (Hair vd., 1995)

Diğer bir varsayıma göre ise faktör analizinin doğru sonuç verebilmesi için değişken sayısının gözlem yapılan gözlem sayısından daha az olması beklenmektedir. Araştırmalarda faktör analizinin doğru sonuç verebilmesi için gözlem sayısının 100 üzerinde olması beklenir ve değişken sayısının da 4 veya 5 katı gözlem sayısı olması önerilmektedir (Hair vd., 1995).

2.1.2. Faktör Analizi Modelleri

Faktör analizinde değişkenler arasında bulunan korelasyonun doğrusal oluşu, bir yönden çoklu regresyon analizine benzer.

2.1.2.1. Basit Model

$$X_i = A_{i1}F_1 + A_{i2}F_2 + \dots + A_{im}F_m + U_i \quad (1.1)$$

şeklindedir.

X_i = Standartlaştırılmış i'inci değişken,

F=Ortak Faktör,

m=Ortak faktör sayısı,

A_{ij} =Ortak j faktöründe standartlaştırılmış çoklu regresyon katsayısı,

U_i =i'inci değişken için eşsiz faktör şeklindedir.

Eşsiz faktörler bir yandan ortak faktörlerle diğer yandan birbirleriyle korelasyon halindedirler. Gözlenen değişkenlerin doğrusal birleştirmelerini ortak faktörler ifade eder.

$$F_i = W_{i1}X_1 + W_{i2}X_2 + \dots + W_{ik}X_k \quad (1.2)$$

Burada;

k= Faktör sayısı,

W_i =Vektör skoru,

F_i = i'inci faktörün tahmini şeklindedir.

Analiz sonucunda ne kadar denklemin olduğu, kaç faktörün elde edilmiş olduğuna bağlıdır. En yüksek olan, birinci faktörün katsayısıdır (ağırlığıdır). Yani toplam varyansın içinde en büyük hisseye sahip olan birinci faktördür. Daha sonra ikinci, üçüncü vs. faktörler yerini alır (Nakip, 2006: 424-425).

2.1.2.2. Çok Faktörlü Model

Farklı bir model ile gösterecek olursak;

$$\begin{aligned} X_1 - \mu_1 &= l_{11}F_1 + l_{12}F_2 + \dots + l_{1m}F_m + \varepsilon_1 \\ X_2 - \mu_2 &= l_{21}F_1 + l_{22}F_2 + \dots + l_{2m}F_m + \varepsilon_2 \\ &\vdots \\ X_p - \mu_p &= l_{p1}F_1 + l_{p2}F_2 + \dots + l_{pm}F_m + \varepsilon_p \end{aligned} \quad (1.3)$$

Burada;

i=1,2,3,...,p

$j=1,2,3,\dots,m$ olmak üzere

μ =Ortalama vektörü,

X = Rassal değişken,

l_{ij} = i 'inci değişkenin j 'inci faktör üzerindeki yükü,

l = Faktör yükleri matrisi,

ε = Özgün faktör,

F =Gözlenemeyen rassal değişken

şeklinde belirtilir.

Faktör modeli, X rassal değişkeni ile ortak faktör olarak isimlendirilen daha az sayıdaki F gözlenemeyen rassal değişkenlerin, birbiri ile ilişkisiz olduğunu ifade eder. Özgün vektör ε_p ise, yalnızca X_p rassal değişken ile ilgilidir.

Modelde bulunan $X_1-\mu_1, X_2-\mu_2, \dots, X_p-\mu_p$ şeklindeki sapmalar özgün faktör ε ve gözlenemeyen değişken F olmak üzere $(p+m)$ tane rassal değişken yardımıyla açıklanmaya çalışılır. Bununla beraber ε ve F rassal değişkenleri bazı varsayımları sağlamak zorundadır. Bunlar;

1) $E(F)= 0_{m \times 1}$

2) $\text{Cov}(FF')= E(FF')= l_{m \times m}$

3) $E(\varepsilon)= 0_{p \times 1}$

4) $\text{Cov}(\varepsilon \varepsilon') = E(\varepsilon \varepsilon') = \psi \begin{bmatrix} \psi_1 & 0 \cdots & 0 \\ \vdots & \psi_2 & \vdots \\ 0 & 0 \cdots & \psi_p \end{bmatrix}$

5) ε ile F birbirlerinden bağımsız olduklarından;

$\text{Cov}(F, \varepsilon)= E(\varepsilon F')= 0_{p \times m}$

şeklinde belirtilir. Bu varsayımlar dikkate alınarak, matris notasyonu, m ortak faktörlü ortogonal faktör modeli şu şekilde belirtilir (Bartholomew, 1984: 221-232).

2.1.2.3. *Oblik Faktör Model*

$$X_{px1} = \mu_{px1} + L_{pxm}F_{mx1} + \varepsilon_{px1}$$

$$X_{px1} - \mu_{px1} = L_{pxm}F_{mx1} + \varepsilon_{px1}$$

(1.4)

Burada;

ε_i = i'inci özgün faktör,

F_j = j'inci faktör,

μ_i = i'inci değişkenin ortalaması,

L_{ij} =i'inci değişkenin j'inci faktör üstündeki yükü

şeklinde ifade edilir. Faktörlerin korelasyonlu olması halinde, Cov(FF') köşegen birim matris olmaz (Özgür, 2003).

2.1.3. **Faktör Analizinin Aşamaları**

Faktör Analizinin ilk aşaması analizi gerçekleştirmek için gerekli olan verilerin uygun yöntemler ile elde edilmesi ve varyans-kovaryans matrisinin elde edilmesidir. Analizi gerçekleştirmek için gereken yöntemin varyans-kovaryans veya korelasyon matrisinin olup olmayacağı araştırmacı ve araştırma hipotezleri çerçevesinde belirlenebilir ve analizin diğer aşamalarına geçilebilir. Genel literatür incelediğinde bazı yöntemlerin bazı faktör analizi çeşitleri için ön plana çıktığı görülmektedir. Örneğin açıklayıcı faktör analizinde korelasyon matrisinin kullanılması daha doğru sonuçlar elde edilmesine yardımcı olmaktadır (Bozkır, 2015).

Faktör Analizinin ikinci adımı, analize dahil edilen değişkenler arasındaki korelasyon veya kovaryans ilişkisini geçerli ve yeterli bir düzeyde açıklayacak optimal faktör sayısını belirlemektir. Özetle analizin ikinci aşamasında faktör sayısı belirlenmektedir.

Faktör Analizinin üçüncü adımında, elde edilen yapının daha kolay bir şekilde yorumlanabilmesi için yapının basitleştirilmesi yapılmaktadır. Bu amaçla döndürme adı verilen istatistiksel yöntemler kullanılmakta ve bu yöntemler dik ve eğik olmak üzere iki temel yönetime ayrılmaktadır.

Faktör Analizinin son aşaması ise uygun bir şekilde elde edilen faktörlere değişkenlerin paylaştırılması sonrasında faktör skorlarının elde edilmesi işlemini kapsamaktadır. Böylece değişkenler arasındaki ilişkiden yola çıkarak faktör yapısının kurulması dışında çok sayıdaki değişkenin sayıca indirgenerek faktör haline getirilmesi ve bu faktörlerin başka çalışmalarda özgün değişkenler olarak kullanılabilmesinin önü açılacaktır (Kim ve Mueller, 1986)

Tabachnick ve Fidell'e (2007) göre korelasyon matrisinin kullanıldığı faktör analizlerinde yedi temel aşamada bulunmakta ve bu aşamalar:

- Analize konu olacak değişkenlerin ve değişken kümesinin belirlenmesi ve örneklem büyüklüğünün test edilmesi,
- Değişkenler arasında bulunduğu varsayılan ilişkiden yola çıkılarak korelasyon matrisinin bulunması ve bu korelasyon matrisi ile değişkenler arasındaki ilişkilerin varlığının belirlenmesi,
- Korelasyon matrisine faktör analizi uygulanarak, çok sayıdaki değişkenin tek çatı altında toplandığı faktörlerin elde edilmesi,
- Faktör sayısının belirlenmesi ve bu faktörlerin açıklanan varyans bakımından model ile uyumlu olup olmadığının değerlendirilmesi,
- Faktör analizi modelinde yer alan faktörlerin, isimlendirilmesi,
- Eğer varyansın açıklama gücü düşük ise veya değişkenlerin dağılımları düzensiz ise yorumlanabilirliği, geçerliliği arttırmak amacıyla faktörlerin döndürülmesi,
- Her bir değişkene dair faktör skorlarının değerlendirilmesi ve yorumlanabilmesi, olarak sıralanabilmektedir.

2.2. Lojistik Regresyon Analizi

Basit ve çoklu doğrusal regresyon modellerinde bağımlı değişken sayısal niteliktedir. Ancak, bağımlı değişken kategorik/niteliksel veri tipinde de olabilir. Doğrusal regresyon modellerinde parametreleri tahmin etmek için en küçük kareler yöntemi kullanılmaktadır. Fakat, bağımlı değişkenin kategorik olduğu durumda, bu yöntemle ilgili varsayımlar sağlanamadığı için en küçük kareler yöntemi ile tahmin mümkün değildir. Bağımlı değişkenin iki veya daha fazla kategorik veriden oluştuğu modellerde lojistik regresyon yöntemi kullanılmaktadır (Alpar, 2011: 615). Bağımlı değişkenin nominal ölçekli olduğu diskriminant ve lojistik regresyon modelleri, en küçük kareler yöntemine alternatif olarak kullanılabilecek yöntemler arasında yer almaktadır (Kalaycı, 2010: 273).

Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalarda ele alınan değişkenlerin bir kısmı daha hassas bir ölçekle ölçülürken, bir kısmı da olumlu-olumsuz, başarılı-başarısız, evet-hayır gibi iki seçenekli kategorik verilerden oluşmaktadır. Lojistik regresyon analizi, bağımlı değişkenin iki seçenekli kategorik veri olması durumunda bağımsız değişkenle (veya değişkenlerle) bağımlı değişken arasındaki neden-sonuç ilişkisini incelerken kullanılmaktadır (Oktay vd., 2013: 14). Bir dizi değişkenin 0-1 şeklinde olması durumunda, sınıflandırmada lojistik regresyon olarak adlandırılan alternatif bir yaklaşımın düşünülmesi gerekmektedir (Johnson and Wichern, 2002: 641). Lojistik regresyon modeli, bir faaliyeti ilgilendiren bir olayın olma veya olmama olasılığını temsil eden olasılık oranını (odds ratio) kullanmaktadır. Ayrıca, lojistik regresyon modeli, bu olasılık oranının doğal logaritmasına ($\ln$) dayanmaktadır (Berenson vd., 2015: 609-610).

Lojistik regresyon analizi, bağımlı değişkenin sürekli bir değişken olmadığı, sadece iki sonuçlu bir veriden oluştuğu ve bu nedenle 0 ve 1 değerlerini alan bir gösterge değişken ile temsil edildiği durumlarda kullanılabilir. Bir işletmenin kreşinin olup olmadığı örneği ele alındığında, bu durumda bağımsız değişken kadın çalışanların sayısı olacaktır. Bağımlı değişken ise iki olası sonucu olan,

- Firmanın kreşi vardır.
- Firmanın kreşi yoktur.

şeklindeki ifadelerden oluşacaktır. Bu değişkenler de 0 ve 1 değerleri ile kodlanacaktır (Le and Eberly, 2016: 351)

Pratik anlamda, iki nedenden dolayı lojistik regresyon analizi tercih edilmektedir. Bunlardan ilki, diskriminant analizi çok değişkenli normallik ve eşit varyans-kovaryans matrislerinin oluşturulması gibi çoğu durumda karşılanması zor varsayımların sağlanmasına dayanır. Lojistik regresyon ise bu katı varsayımlarla ilgilenmez, bu varsayımların karşılanmadığı durumlarda çok daha kullanışlıdır ve birçok durumda uygulamayı uygun hale getirir. İkincisi, varsayımlar karşılanırsa bile, birçok araştırmacı lojistik regresyonu çoklu regresyona benzerliğinden dolayı tercih eder. Ayrıca, basit istatistiksel testlere, sayısal/sayısal olmayan değişkenlere ve doğrusal olmayan etkilere sahiptir. Dolayısıyla, sıralanan hususlar ve daha birçok teknik nedenden dolayı lojistik regresyon analizi iki grup diskriminant analizine eşdeğerdir ve çoğu durumda daha uygun bir yöntem olarak tercih edilebilir (Hair vd., 2009: 315-316).

Lojistik regresyon modeline ait formülü basitleştirmek için lojistik dağılıma ait Y 'nin koşullu ortalamasını temsil eden $\pi(x) = E(Y|x)$ miktarı kullanılmaktadır. Kullanılan lojistik regresyon modelinin spesifik formu,

$$\pi(x) = e\beta_0 + \beta_1 x_1 + e\beta_0 + \beta_1 x$$

şeklinde ifade edilmektedir. Lojistik regresyon modelinin merkezinde yer alan $\pi(x)$ dönüşümü, lojit bir transformasyondur. Bu dönüşüm $\pi(x)$ cinsinden tanımlanmıştır ve

$$g(x) = \ln \pi(x) / (1 - \pi(x)) = \beta_0 + \beta_1 x$$

olarak gösterilir. Bu dönüşümün önemi, $g(x)$ 'in doğrusal bir regresyon modelinin sahip olması gereken özelliklerin çoğuna sahip olmasıdır. Lojit, $g(x)$ parametrelerinde doğrusaldır, sürekli olabilir ve x aralığına bağlı olarak $-\infty$ ile $+\infty$ arasında değişebilir (Hosmer vd., 2013: 7).

Lojistik regresyon analizinin amacı, en az değişkeni kullanarak en iyi uyuma sahip, bağımlı değişken ile bağımsız değişken veya değişkenler arasındaki ilişkiyi tanımlayabilen ve genel olarak kabul edilebilir bir model kurmaktır (Coşkun vd., 2004: 42). Lojistik regresyon analizinin yorumlanması doğrusal regresyon analizinden

farklıdır. Lojistik regresyon analizinde bağımlı değişken bir oran şeklinde tanımlanırken, bağımsız değişkenlerin önemli bir kısmı kategorik değişkenlerden oluşmaktadır (Kartal vd., 2011: 54).

Bağımlı değişkenin sürekli veya niceliksel bir değişken olmadığı yani kesikli veya kategorik olduğu durumlarda lojistik regresyon çoklu regresyonun uzantısıdır. Örneğin, lojistik regresyonda kategorik değişkene örnek olarak, bir gruba üye olma veya olmama, bir akademik programın tamamlanması veya tamamlanmaması, bir dersten geçme veya kalma, bir işin başarılı veya başarısız olması verilebilir (Mertler ve Reinhart, 2016: 307).

Lojistik regresyonun çoklu regresyonda olduğu gibi her bağımsız değişken için tahmini katsayılarından oluşan tek bir varyasyonu vardır. Bununla birlikte, bu varyasyon farklı bir şekilde tahmin edilmektedir. Lojistik regresyon, ismini bağımlı değişkenle kullanılan lojit dönüşümden alır ve tahmin sürecinde birkaç fark yaratır (Hair vd., 2009: 319).

Lojistik regresyon analizinin avantajları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Şata ve Çakan, 2018: 49):

- Ayırık, niteliksel veya sürekli bağımsız değişkenler kullanabilir.
- Sıralı veya nominal bağımlı değişken kullanabilir.
- Lojistik regresyonun kullanım koşulları, doğrusal diskriminant analizine göre daha az kısıtlayıcıdır.
- Genellikle küçük örneklerle, hatta daha fazla sayıda parametrenin hesaplanmasını gerektiren doğrusal diskriminant analizinden (ve dolayısıyla kuadratik diskriminant analizinden) daha iyi çalışır.
- Bağımsız değişkenler arasındaki etkileşimlere izin verebilir.
- Doğrudan bir olasılığı modeller.
- Sonuçlar için güven aralıkları sağlar.

- Katsayıların önem testleri gibi birçok istatistiksel testi mevcuttur. Bunlar asimptotik ve hatta kesindir.
- Değişkenlerin kademeli olarak seçimine izin verir.
- Çok sayıda yazılımda uygulanmaktadır.
- Model doğrusal hale getirildiğinden kurulumu kolaydır.
- Paket programlar (SPSS, SAS vb.) yardımıyla yapılabilir.
- Negatif olasılıkla karşılaşma problemi yoktur.
- Bağımlı değişken ile bağımsız değişken veya değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal olması zorunlu değildir. Bu değişkenler arasındaki ilişki üstel veya polinom şeklinde olabilir.
- Bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişkinin doğrusal olması zorunlu değildir. Bu değişkenler arasındaki ilişki üstel veya polinom ilişkisi de olabilir.

Lojistik regresyon analizinin bağımlı değişkenin niteliğine göre iki kategorili (Binary), ikiden çok kategorili nominal (Multinomial) ve ikiden çok kategorili sıralı (Ordinal) lojistik olmak üzere üç türü vardır. Multinomial lojistik regresyon yöntemi, bağımlı değişken ikiden çok sayıda kategorili ise, sıralı lojistik regresyon yöntemi de bağımlı değişken ikiden çok sayıda kategorili ve sıralı olarak belirtiliyorsa kullanılmaktadır (Yavuz vd., 2014: 99).

Başka bir ifadeyle; lojistik regresyon analizi bağımlı değişkenin kategori sayısına göre ikili, çok kategorili ve sıralı lojistik regresyon analizleri olmak üzere göre üç gruba ayrılmaktadır (Köksal, 2011: 13).

2.2.1. İkili Lojistik Regresyon

Bağımlı değişkenin iki kategorili olduğu durumlarda uygulanmaktadır. Bağımlı değişken 0 ve 1 (ölmek-yaşamak, başarı-başarısızlık, hep-hiç vb.) olarak kodlanmaktadır (Mahmood, 2017: 7). Temel amacı, diğer regresyon yöntemlerine benzer şekilde bağımlı değişken ile bağımsız değişken veya değişkenler arasındaki

nedensellik ilişkisini incelemektir (Kocabaş, 2014: 7). Örneğin, bir ülkede yaşayan vatandaşların genç-yaşlı olmak üzere 0 ve 1 olarak kodlanarak model oluşturulduğu durumlarda kullanılmaktadır.

2.2.2. Çok Kategorili Lojistik Regresyon

Bağımlı değişkenin ikiden çok kategoride sınıflı bir değişken olması durumunda uygulanmaktadır. Örneğin; işletme, iktisat ve ekonometri bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler üzerine yapılan bir çalışmada çok kategorili lojistik regresyon uygulanır (Çokluk, 2010: 1362-1363). Başka bir ifadeyle, bağımlı değişkenin sınıflayıcı ölçekle elde edildiği, üç veya daha fazla kategori içerdiği durumlarda bağımlı değişken ile bağımsız değişken veya değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkisinin açıklanması amacıyla kullanılmaktadır (Zortuk vd., 2014: 168). Kategorilerin sıralı veya ardışık olarak sıralandığından emin olunmadığında çok kategorili lojistik regresyon analizi tercih edilmektedir. Bunun nedeni ise verilerin alternatif bir model tarafından belirlenen tüm varsayımları sağladığına yönelik bir şüphe olduğunda, daha az veya daha zayıf varsayımlar gerektiren bir istatistiksel model geliştirmektir (Liao, 1994: 48). Bağımlı değişkeni J adet bir kategoriye sahip olan multinominal lojistik modelin " $J - 1$ " adet lojistik regresyon modeline sahip olması gerekmektedir (Long and Freese, 2014: 387).

2.2.3. Sıralı Lojistik Regresyon

Bağımlı değişkenin sıralı ölçekte ölçülmüş bir değişken olduğu ve değişkenlerin birbirlerini etkilediği durumlarda uygulanmaktadır (Aktar Demirtaş vd., 2009: 867). Örneğin, bir lisans programında öğrenim gören öğrencilerin "iyi", "orta" ve "zayıf" olarak gruplanması durumunda tercih edilmektedir.

Lojistik Regresyon, ikili, nominal veya sıralı kategorik bağımlı değişken ile sürekli veya kategorik bağımsız değişkenler arasındaki ilişkileri modellemek için kullanılmaktadır. Bu yöntemle göre, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenin bir kategoriye ait olma olasılığı üzerindeki etkileri ölçülmektedir (Aktar Demirtaş vd., 2009: 869). Dolayısıyla, lojistik regresyon, kategorik bir bağımlı değişken ile bir veya daha fazla kategorik veya sürekli bağımsız değişken arasındaki ilişkileri tanımlamak, hipotezleri oluşturmak ve test etmek için uygun bir yöntemdir (Peng vd., 2002: 4). Bağımlı değişkenin kategorik olduğu durumlarda değişkenler arasındaki ilişkinin

açıklanmasında diğer yöntemlere göre lojistik regresyon analizinin daha fazla tercih edilmesinin en önemli sebebi, bağımsız değişkenlerin çok değişkenli normal dağılıma sahip olması ve grupların varyans-kovaryanslarının eşit (homojen) olması gibi önemli varsayımlara ihtiyaç duymamasıdır (Akın ve Şentürk, 2012: 183,184).

Lojistik Regresyonun bir türü olan ve yaygın bir şekilde kullanılan sıralı lojistik regresyon yönteminin temel varsayımı, bağımlı değişkenin her bir bağımsız değişkene göre sıralı bir şekilde davranmasına dayanmaktadır. Bağımsız değişken X 'in bir olayın sıralı olasılıkları ile doğrusal olarak ilişkili olduğu varsayıldığında, bu sıralılığı kontrol etmek için bağımlı değişken Y 'nin her bir düzeyi için X 'in ortalaması alınır. Bu ortalamalar tutarlı bir sırada olmalıdır. Birçok X için Y 'nin iki bitişik kategorisi ortalama ile ayrılmazsa, Y 'nin bu seviyelerde birleştirilmesi gerekmektedir (Harrell, 2015: 312). Sıralı lojistik regresyon, bağımlı değişkenin sıralı olduğu durumlarda avantajlı olabilen, özel bir multinominal regresyon türüdür (Warner, 2008: 169). Yani, grupların sıralı bir şekilde tanımlandığı çoklu grup problemleri için uygun bir lojistik regresyon yöntemidir (Baourakis vd., 2009: 353). Sıralı lojistik regresyonun, bağımlı değişkenin düzey sayısına bakılmaksızın, ilişki başına sadece bir parametreye uyması parametre sayısını azaltır, böylece modelin gücü artar, raporlama ve yorumlama basitleşir (Warner, 2008: 170). Sıralı değişkenler seviyelerine göre doğal bir sıralamaya sahiptir. İyi, orta ve kötü derecede tümöre sahip kanser türleri bu değişkenlere örnek olarak verilebilir. (Kleinbaum and Klein, 2010: 466).

Sıralı Lojistik Regresyon modelinin temel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Chen and John Jr, 2004: 4):

- Bağımlı değişken, gruplandırılmış ve sıralı bir niteliktedir.
- Bağımsız değişkenlerin sıralı ve kategorik bağımlı değişken üzerindeki etkisini tanımlamak için bir norm işlevini kullanır, böylece normallik ve sabit varyans varsayımları gerekmez.
- Model, bağımsız değişkenler ile sıralı bağımlı değişken arasındaki ilişkinin, kategoriden bağımsız olduğunu varsaymaktadır. Çünkü regresyon katsayısı, bağımlı değişkenin kategorilerine bağlı değildir. Başka bir ifadeyle model, bağlantı fonksiyonundaki ilgili regresyon katsayılarının her bir kesme noktası için eşit olduğunu varsayar.

Y bağımlı değişken olmak üzere, K kategorili sıralı bir ölçekte $x = (x_1, x_2, \dots, x_p)$ bağımsız değişkenler vektörüdür. Özellikle X bağımsız değişkenlerinin k . kategorisinin bağımlı değişkendeki şansı P ile $P[Y = s|x] = \pi_s(x)$ şeklinde ifade edilebilir. Kümülatif oranlar,

$$P[Y \leq s|x] = \pi_1(x) + \dots + \pi_s(x)$$

ve kümülatif lojit model,

$$\begin{aligned} Lk(x) &= \text{logit}(P[Y \leq s|x]) \\ &= \log \left(\frac{P[Y \leq s|x]}{1 - P[Y \leq s|x]} \right) \\ &= \log \left(\frac{\pi_1(x) + \dots + \pi_s(x)}{\pi_{s+1}(x) + \dots + \pi_S(x)} \right) \\ &= \alpha_k - x'k \end{aligned}$$

olarak gösterilir. Burada, $k = 1, \dots, S-1$ ve $\alpha_1, \dots, \alpha_{S-1}$ eşik modelidir. β , regresyon katsayılarının bir vektörüdür.

Sıralı Lojistik Regresyonda parametre tahmininde Maksimum Olabilirlik Yöntemi

kullanılmaktadır. Bu yöntem, gözlemlerin bağımsız olması durumunda uygulanmaktadır. n bağımsız gözleme sahip bir örneklem için olabilirlik fonksiyonu, $(y_i, x_i), i = 1, 2, \dots, n$

$$L(\beta) = \prod_{i=1}^n [\pi_1(x_i)^{z_{0i}} \pi_2(x_i)^{z_{1i}} \dots \pi_S(x_i)^{z_{si}}]$$

şeklinde gösterilir.

Burada, $z_{si} = \begin{cases} y = s \text{ için } 1 \\ y \neq s \text{ için } 0 \end{cases}$ olarak ifade edilir (Aidi and Stat, 2013: 2).

Sıralı Lojistik Regresyon modelinin tahmin edilmesi için kümülatif olasılıkların bir dönüşümü olan bağlantı fonksiyonları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Elamir and Sadeq, 2010: 652).

Tablo 2.1. Bağlantı Fonksiyonu ve Tipik Uygulama

Fonksiyon	Formül	Uygulama
Lojit	$\log \left(\frac{\pi}{1 - \pi} \right)$	Eşit dağılımlı kategoriler

Tamamlayıcı log-log	$\text{Log}[-\log(1 - \pi)]$	Yüksek kategoriler daha olası
Negatif log-log	$-\log[-\log(\pi)]$	Düşük kategoriler daha olası
Probit	$F^{-1}(\pi)$	Değişken normal dağılımlı
Cauchit (ters cauchy)	$\tan[\pi i(\pi - 0,5)]$	Birçok aşırı değer olduğu kategoriler

*Burada π , bir olayın meydana gelme olasılığıdır.

Birçok analiz türünün aksine sıralı lojistik regresyonda normallik, süreklilik, eşvaryanslılık ve çok değişkenli normallik gibi varsayımların sağlanması gerekmemektedir. Bir modelin sıralı lojistik regresyon analizi kapsamında uygulanabilmesi için temel olarak paralel eğriler varsayımını sağlaması gerekir. Paralel eğriler varsayımı, belirlenen regresyon katsayılarının sıralı kategorik değişkenin tüm kategorilerinde eşit olduğu varsayımına dayanmaktadır (Abacıoğlu ve Ünal, 2017: 9,10).

Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin sürekli sayısal değişkenlerden oluştuğu klasik doğrusal regresyon modellerinde, bazı durumlarda sıralı kategorik değişkenler de kullanılmaktadır. Sıralı kategorik değişkenlerin, klasik doğrusal regresyon modellerinde kullanılmasının birtakım dezavantajları vardır. Bunlar:

- Klasik regresyon modellerinde hata terimleri normal dağılım göstermektedir. Fakat sıralı kategorik bağımsız değişkenli modellerde tesadüfi olarak seçilen bir hata terimi normal dağılım göstermez ve bu varsayım ihlal edilmiş olur. Bağımlı değişkenin sürekli olmaması nedeniyle de en küçük kareler yöntemi ile yapılan tahminler anlamlı olmaz.
- Nominal bağımlı değişkenler tamamıyla rastgele kodlanırken, sıralı bağımlı değişkenler sabit bir dönüşüm düzeyine kadar keyfi bir şekilde kodlanmaktadır. Fakat bu bağımlı değişken her seferinde farklı sonuçlar verecektir.

Sıralı kategorik bağımlı değişkenler için tek alternatif model olan “Sıralı Lojistik Regresyon Modeli” yukarıda bahsedilen nedenler söz konusu olduğunda kullanılmaktadır (Ayhan, 2006: 19,20).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UYGULAMA

Gerçekleştirilen analiz kapsamında TÜİK tarafından 2018 yılında Türkiye’de yapılan araştırma sonucunda elde edilen yaşam memnuniyet anketi verilerinden yararlanılmıştır. Memnuniyet ölçeğinde yer alan ifadelere boyut indirgeme amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda, trafik ışıkları, polis ve jandarmanın müdahalesi, güvenli çevre ve umut değişkenleri analizden çıkarılmıştır. Bunun sonucunda kalan değişkenlerle yapılan analiz sonucunda 12 faktör elde edilmiştir. Her bir faktör kendi aralarında farklı memnuniyet düzeyini ortaya koymaktadır. Çalışmanın devamında faktör analizi sonucunda elde edilen faktör skorları bağımsız, genel yaşam memnuniyeti değişkeni bağımlı değişken olarak alınarak, Sıralı Lojistik Regresyon Analizi uygulanmış ve analiz bulguları değerlendirilmiştir.

Bulgular tablolar halinde ortaya konularak yorumlamalarda bulunulmuştur. İlk olarak verilerin özet istatistikleri Tablo 3.1 ’de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Betimleyici İstatistikler

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
CALISMA_DURUM	1000	1	2	1,532	0,49922
CINSIYET	1000	1	2	1,531	0,49929
DEVLET_SEFFAF	1000	1	4	2,178	0,87697
EKONOMIK_ACIDAN	1000	1	4	2,188	0,90966
FERT_NO	1000	1	8	1,814	0,98406
GELECEK_HAYAT	1000	1	4	2,024	0,80999
GELECEK_IS	1000	1	4	2,445	0,80599
MUTLULUK	1000	1	5	2,547	0,81145
MEDENI_DURUM	1000	1	4	1,968	0,72215
MEMNUNİYET_ENGELLI	1000	1	7	3,116	1,42006
MEMNUNİYET_KIRLILIK	1000	1	7	3,238	1,49653
MEMNUNİYET_MUAYENE	1000	1	3	1,39	0,51397
MEMNUNİYET_SU	1000	1	7	2,42	0,79513
MEMNUNİYET_TASIMA	1000	1	7	2,542	0,95664
MEMNUNİYET_TEMIZLIK	1000	1	6	2,399	0,80402
MEMNUNİYET_YARDIM	1000	1	7	3,131	1,50403
MEMNUNİYET_YESIL	1000	1	7	2,787	1,07274
MEMNUNİYET_YOL	1000	1	7	2,748	1,05433
OLCEK_MEMNUNİYET_ADLI	1000	1	6	3,069	1,41995
OLCEK_MEMNUNİYET_AKRABA	1000	1	5	2,339	0,74339
OLCEK_MEMNUNİYET_ARKADAS	1000	1	5	2,118	0,5444

OLCEK_MEMNUNİYET_ASAYIS	1000	1	6	2,567	0,99323
OLCEK_MEMNUNİYET_EGITI	1000	1	6	2,996	1,15035
OLCEK_MEMNUNİYET_EGITIM	1000	1	6	2,808	1,05937
OLCEK_MEMNUNİYET_GELIR	1000	2	5	3,038	0,93028
OLCEK_MEMNUNİYET_GN_SAG	1000	1	6	2,652	0,92831
OLCEK_MEMNUNİYET_KISISEL_BKM	1000	1	5	2,75	0,90682
OLCEK_MEMNUNİYET_KOMSU	1000	1	5	2,313	0,73455
OLCEK_MEMNUNİYET_KONUT	1000	1	5	2,305	0,7352
OLCEK_MEMNUNİYET_SAGLIK	1000	1	5	2,416	0,80597
OLCEK_MEMNUNİYET_SEMT	1000	1	5	2,269	0,73019
OLCEK_MEMNUNİYET_SGK	1000	1	6	2,733	1,19043
OLCEK_MEMNUNİYET_SOS_HAYAT	1000	1	5	2,851	0,91522
OLCEK_MEMNUNİYET_SU_KALITE	1000	1	5	2,682	0,83999
OLCEK_MEMNUNİYET_TEMIZLIK	1000	1	5	2,543	0,84075
OLCEK_MEMNUNİYET_ULASIM	1000	1	6	2,409	0,84287
OLCEK_MEMNUNİYET_YESIL_ALAN	1000	1	5	2,8	0,96899
SAGLIK_HIZMET	1000	1	2	1,177	0,38186
SORUN_DOKTOR	1000	1	3	1,761	0,45835
SORUN_HEMSIRE	1000	1	3	1,803	0,44089
SORUN_HIJYEN	1000	1	3	1,761	0,45176
SORUN_ILAC_FIYAT	1000	1	3	1,447	0,56525
SOSYAL_HAKLAR	1000	1	4	2,131	0,88692
YARDIM_MADDI_MANEVI	1000	1	2	1,129	0,33537
YASAM_MEMNUNİYET	1000	1	10	6,256	2,14361

Tablo 3.1’deki veriler incelendiğinde, genel memnuniyet düzeyleri hakkında değerlendirmelerde bulunmak mümkündür. Ancak istatistiksel olarak yorumlanması analizler kapsamında yapılmıştır. Buna göre katılımcıların verdiği cevaplara göre en yüksek ortalamanın yaşam memnuniyeti olduğu, buna karşılık maddi manevi yardımlardan memnuniyetin ise en düşük ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

3.1. Faktör Analizi İle Elde Edilen Bulgular

Faktör Analizinin güvenilirliğini ve örneklemin anakütleyi temsil ölçüsünü ortaya koyan KMO ve Bartlett’s testi sonuçları aşağıdaki Tablo 3.2’de belirtilmiştir..

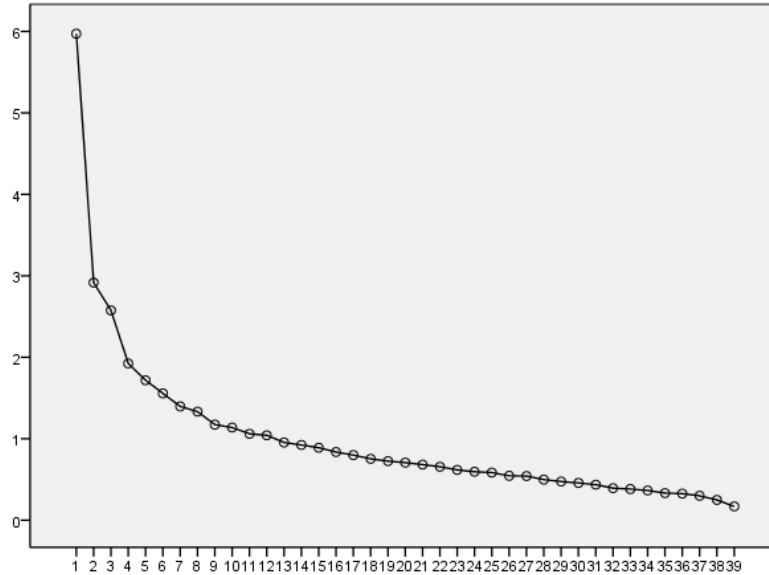
Tablo 3.2. KMO ve Bartlett's Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0,804
	Approx. Chi-Square	11084,95
	df	741
Bartlett's Test of Sphericity	Sig.	0,00

Tablo 3.2'deki sonuçlara göre KMO değeri 0,804 elde edilmiştir. Bartlett Küresellik testi sonucuna göre de ($\text{sig}=0,00<0,05$) sonuç anlamlı çıkmıştır. Bu sonuç, verilerin faktör analizi için uygun olduğu sonucunu vermektedir.

Birçok sayıda aralarında ilişkili bulunan değişkenin az sayıda ve daha anlaşılabilir hale getirebilmesini sağlayan sosyal bilimler alanında çok sayıda analizin oluşumuna öncülük eden ve yaygın olarak kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Bu analiz yöntemi birçok değişken içerisinde diğer uygulanacak analizlerde kullanılmak üzere temsili değişkenler oluşturmada yararlanılmaktadır.

Faktör analizinin faktör yüklerinden oluşan aşağıdaki Grafik 1'de kaç adet faktör olduğu hakkında çıkarımda bulunmak mümkündür. 12 adet faktörün gösterildiği grafik aşağıdaki gibidir.

Grafik 1. Faktör Analizi Yığın Grafiği

Analiz kapsamında oluşturulan faktörler ve faktör yükleri aşağıdaki gibi Tablo 3.3'te gösterilmektedir.

Tablo 3.3. 2018 Yılı İçin Memnuniyet Anketi Faktör Analizi Sonucu

	Faktörler Grupları											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
OLCEK_MEMNUNİYET_ADLI	0,756											
OLCEK_MEMNUNİYET_EGİTİM	0,638											
OLCEK_MEMNUNİYET_SGK	0,635											
OLCEK_MEMNUNİYET_ASAYIS	0,611											
OLCEK_MEMNUNİYET_GN_SAG	0,401											
SOSYAL_HAKLAR	-0,9											
EKONOMİK_ACIĐAN	-0,886											
DEVLET_SEFFAF	-0,865											
GELECEK_IS		-0,72										
GELECEK_HAYAT	-0,622											
OLCEK_MEMNUNİYET_SOS_HAYAT		0,865										
OLCEK_MEMNUNİYET_KISISEL_BKM		0,832										
OLCEK_MEMNUNİYET_GELİR		0,564										
SORUN_HEMSİRE			0,865									
SORUN_DOKTOR			0,856									
SORUN_HIJYEN			0,631									
SORUN_ILAC_FİYAT			0,425									
MEMNUNİYET_YESİL				0,745								
OLCEK_MEMNUNİYET_TEMİZLİK				0,738								
OLCEK_MEMNUNİYET_YESİL_ALAN				0,682								
MEMNUNİYET_TEMİZLİK				0,566								
MEMNUNİYET_YOL				0,412								
OLCEK_MEMNUNİYET_ARKADAS					0,812							
OLCEK_MEMNUNİYET_AKRABA					0,776							
OLCEK_MEMNUNİYET_KOMSU					0,63							
MEMNUNİYET_YARDIM						-0,812						
MEMNUNİYET_ENGELLİ						-0,792						
MEMNUNİYET_KIRLILIK						-0,423						
SAGLIK_HİZMET							0,67					
MEMNUNİYET_MUAYENE							0,626					
MEMNUNİYET_TASIMA								-0,672				
OLCEK_MEMNUNİYET_ULASIM								-0,624				
YARDIM_MADDİ_MANEVİ								0,549				
OLCEK_MEMNUNİYET_EGİTİM									0,713			
OLCEK_MEMNUNİYET_SAGLIK									0,682			
OLCEK_MEMNUNİYET_KONUT										-0,809		
OLCEK_MEMNUNİYET_SEMT										-0,756		
OLCEK_MEMNUNİYET_SU_KALİTE											0,844	
MEMNUNİYET_SU											0,793	

*Temel Bileşen Faktörü döndürme yöntemi olarak Oblimin kullanılmıştır.

Faktör Analizi sonucunda yapılan Oblimin döndürme tekniği en anlamlı sonuç vermiştir. Buna göre değişkenler 12 faktöre indirgenmiş ve faktör yükleri üstteki tabloda belirtilmiştir. Birinci faktör sosyal güvence ile ilgili ifadelerden oluştuğu için “Sosyal Güvence Faktörü”, ikinci faktör “Bireyin Ekonomik Açıdan Refahı Faktörü” üçüncü faktör, “Kişisel bakım ve sosyal hayat Faktörü”, dördüncü faktör “sağlık çalışanlarına karşı memnuniyet faktörü”, beşinci faktör, “çevre faktörü”, altıncı faktör, “yakın çevre iletişim faktörü”, yedinci faktör, “hasta ve engelli yardım faktörü”, sekizinci faktör, “sağlık hizmet memnuniyeti”, dokuzuncu faktör, “ulaşım faktörü”, onuncu faktör, “eğitim faktörü”, on birinci faktör “konut ve semt faktörü” ve on ikinci faktör “su ve suyun kalitesi faktörü” şeklinde isimlendirilmiştir. Böylece yapılan faktör analizi sonucunda kavramsal anlamlılık sağlanmıştır.

3.2. Sıralı Lojistik Regresyon İle Elde Edilen Bulgular

Sıralı Lojistik Regresyon Analizi uygularken bağımlı değişken olarak yaşam memnuniyeti değişkeni kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler olarak medeni durum, cinsiyet, çalışma duru ve mutluluk düzeyi ele alınmıştır.

Tablo 3.4. Bağımsız Değişkenlere Göre Yaşam Memnuniyeti

		Yaşam Memnuniyeti			
		Memnun Değilim	Az Memnunum	Memnunum	Çok Memnunum
Mutluluk	Çok Mutlu	0.02	0.07	0.28	0.63
	Mutlu	0.01	0.07	0.51	0.42
	Kararsız	0.04	0.18	0.63	0.16
	Az Mutlu	0.14	0.32	0.44	0.10
	Mutlu Değil	0.28	0.33	0.39	0.00
Çalışma Durumu	Çalışıyor	0.03	0.13	0.51	0.32
	Çalışmıyor	0.04	0.14	0.55	0.27
Medeni Durum	Evli	0.03	0.13	0.51	0.33
	Bekâr	0.04	0.12	0.53	0.30
	Boşanmış	0.00	0.27	0.45	0.27
	Belirtmemiş	0.03	0.19	0.60	0.18
Cinsiyet	Erkek	0.05	0.14	0.51	0.31
	Kadın	0.03	0.14	0.55	0.28

Modeli oluşturmadan önce bağımsız değişkenlerin memnuniyet düzeyleri incelenmiş ve aralarındaki ilişki gösterilmiştir. Sonuçların tamamının gösterildiği Tablo 3.4'te mutluluk düzeyine ilişkin olarak genel seyirde mutluluğun artması yaşamdan memnun olma düzeyini de artırmaktadır. Çalışma durumuna ilişkin olarak ise çalışan ve çalışmayan kişilerin memnun değilim ve az memnunum dedikleri görülmektedir. Bunun yanında çalışmayan kişilerin çalışanlara göre daha memnun olduğu belirtilse de çalışanların çalışmayanlara göre çok memnun olma oranları daha fazla olduğu saptanmıştır. Medeniyet durumuna ilişkin olarak evli olanların bekârlara ve boşanmış olanlara göre yaşamdan daha memnun oldukları gözlemlenmiştir. Belirtmeyen kesimin ise oldukça memnun olduğu görülse de çok memnun musunuz cevapları yeterli düzeyde memnun olmadıklarına işaret etmektedir. Son olarak cinsiyet değişkenine bakıldığında erkeklerin memnun olmama oranı kadınlara göre fazla çıkmıştır. Ancak kadınların memnun olma durumu erkeklere göre daha fazla çıkarken çok memnun olma durumunda erkeklerin daha fazla olduğu sonucu gözlemlenmiştir.

Analiz çerçevesinde ise bu kategorik değişkenler model için uygun görülmüştür. Bu doğrultuda Sıralı Lojistik Regresyon Analizi uygulanmış aşağıdaki gibi tablolar halinde sonuçları gösterilmektedir. Türkiye’de genel memnuniyetlik düzeyini ifade eden 1’den 10’a kadar puanlamayla ölçülen bu değer incelenmesi için 4 gruba dönüşümü uygun görülmüştür. Bu sayede memnuniyetlik düzeyi memnun değil, az memnun, memnun ve çok memnun şeklinde analize dâhil edilmiştir. Örneklem sıralamasının birbirine yakınlığı ve yorumlamayı kolaylaştırması için düşünülmüştür. Bu doğrultuda analiz uygulanmış sonuçları aşağıdaki gibi elde edilmiştir.

Öncelikle verilerin nasıl modellendiği üzerinde durulmuştur.

3.3. Verilerin Modellenmesi

Memnuniyetlik düzeylerinin sosyo-demografik özelliklere göre ifade ederken modellemeyi yararlanılır. Bu modellemede logit bağlantısı fonksiyonu kullanılarak elde edilmiştir. Öncelikle paralellik varsayımı incelendiğinde;

Tablo 3.5. Paralellik Testi

Model	-2 Log Likelihood	Ki-kare	sd	Olasılık
Temel				
Hipotez	404,959			
General	387,713	17,246	12	0,141

H_0 : Parametre tahminleri aynı kesme noktasından geçer.

H_1 : Parametre tahminleri aynı kesme noktasından geçmez.

Bu parametre varsayımı ki kare testi ile test edilmiş ve sonuçları 0.141 olasılık değeri 0.05’ten büyük olduğundan dolayı temel hipotez reddedilemez. Yani paralellik varsayımı sağlanmaktadır. Buda parametrelerin her bir nokta için eşit olduğu anlamı taşımaktadır.

Modelin uyum iyiliği incelendiğinde;

Tablo 3.6. Uyum İyiliği Testi

	Ki-kare	sd	Olasılık
Pearson	228,802	177	0,5
Sapma	179,62	177	0,431

H_0 : Model verileri uygundur.

H_1 : Model verileri uygun değildir.

Modelin uyum iyiliği sonuçlarına bakıldığında olasılık değerinin 0.05'ten büyük olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre temel hipotez reddedilemez uyum içerisinde olduğunu ifade etmektedir.

Pseudo değerleri ile uyum iyiliğinin incelemesinde bulunulursa;

Tablo 3.7. Pseudo Uyum İyiliği Testi

Cox and Snell	0,174
Nagelkerke	0,197
McFadden	0,088

Modelin uyum iyiliği R^2 değeri bağımlı değişkenin yüzde kaçını bağımsız değişkenler tarafından açıklanmaktadır şeklinde bilinse de sıralı lojistik regresyonda bu durum tam tersidir. Bu yapılan incelemeler sonucunda modelin parametre değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Modeldeki anlamlılık sınamaları Wald testi ile elde edilmektedir. İstatistiksel olarak olasılık değeri 0.05'in altında kalan değerler anlamlı görülmektedir. Bu değişkenler yorumlanmaktadır. Ancak bu parametrelerin yorumlanması için e^{β} üstü değerler elde edilmesi gerekmektedir. Bu değerler odds değerleri olarak bilinmektedir. Odds oranları Excel aracılığıyla elde edilmiştir.

Tablo 3.8. Modelin Tahmin Sonuçları

		β	Std. Hata	Wald	sd	Olasılık	e^{β}
Bağımlı Değişken	[YASAM_MEMNUNİYET = 1.00]	-6.308	.398	250.908	1	.000	
	[YASAM_MEMNUNİYET = 2.00]	-4.448	.358	154.245	1	.000	
	[YASAM_MEMNUNİYET = 3.00]	-1.627	.326	24.862	1	.000	
Bağımsız Değişkenler	[MUTLULUK=1.00]	3.924	.529	55.031	1	.000	50.62631
	[MUTLULUK=2.00]	3.108	.463	44.979	1	.000	22.36732
	[MUTLULUK=3.00]	1.842	.458	16.150	1	.000	6.308332
	[MUTLULUK=4.00]	.788	.484	2.655	1	.103	
	[MUTLULUK=5.00]	0 ^a			0		
	[CALISMA_DURUM=1.00]	.258	.138	3.508	1	.061	1.295284
	[CALISMA_DURUM=2.00]	0 ^a			0		
	[MEDENI_DURUM=1.00]	.180	.285	.399	1	.528	
	[MEDENI_DURUM=2.00]	.064	.257	.061	1	.805	
	[MEDENI_DURUM=3.00]	.157	.385	.166	1	.684	
	[MEDENI_DURUM=4.00]	0 ^a			0		
	[CINSIYET=1.00]	-.038	.136	.078	1	.779	
	[CINSIYET=2.00]	0 ^a			0		

Tablo 3.8'deki bağımsız değişkenler incelendiğinde 4 değişkenden kategorik olarak iki değişken 0.10 düzeyinde anlamlı sonuçlar çıkmıştır. Dolayısıyla bu iki değişken model için yorumlanacaktır. Öncelikle mutluluk değişkeni incelendiğinde çok mutlu olan kişilerin mutsuz olan referans değişkenine göre yaşam memnuniyetlerinin 50.6 kat daha fazla olduğu söylenebilir. Bunun yanında mutlu olan kişilerin mutlu olmayan kişilere göre 22.3 kat yaşamdan daha memnun oldukları görülmektedir. Son olarak kararsız olan kişilerin mutsuz olan kişilere kıyasla 6.3 kat yaşamdan duydukları memnuniyet daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

İkinci olarak anlamlı çıkan bir diğer değişkenin de çalışma durumu olduğu görülmektedir. Bu değişken üzerinde yapılan yorumlamada ise çalışmama durumu referans grup olarak belirlenmiştir. Analiz sonucuna göre çalışan kişilerin çalışmayan kişilere göre 1.3 kat daha fazla yaşamdan memnun oldukları söylenebilir.

Bu yorumlamalar sonucunda yaşamdan memnuniyet çalışma durumuna göre fazla bir değişkenlik göstermese de mutlu olma durumuna göre büyük farklılıklar ifade etmektedir.

SONUÇ

Yaşam memnuniyeti, kişilerin kişisel yaşam kalitelerini bir bütün olarak değerlendirmelerine bağlı olarak ulaştıkları olumlu hissetme düzeyi anlamına gelmektedir. Bununla birlikte yaşam memnuniyeti hazzı da içermekte ve kişilerin yaşadıkları hayattan ne düzeyde hoşlandıklarını anlatmaktadır. Hedefi olan ve anlam yüklenmiş bir hayata sahip olunması, yaşanılan ortamlarda keyif alınması, yaşam içindeki uğraşı alanlarının çok olması gibi etkenlerin yaşam memnuniyeti ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir.

Literatürde gerçekleştirilen araştırmaların genelinde mutluluk ya da yaşam memnuniyeti veya hayat kalitesi olguları beraber incelenerek birbirlerinin yerine ele alınmaktadır. Bu kapsamda, mutluluk bir bütün şeklinde bugüne dek devam ettirilen hayattan hoşnut olma durumu şeklinde ifade edilirken, yaşam memnuniyeti ise bir kişinin kendi tercih ettiği kıstaslara bağlanan hayat kalitesi ve iyilik durumu yargısı şeklinde ifade edilmektedir. Açıklamalardan da görüldüğü gibi, bu olgular birbirleriyle iç içe geçmiş durumda bulunup kolay bir şekilde birbirlerinin yerlerine ikame edilebilmektedir. Mutluluk ya da yaşam memnuniyeti saha çalışmalarıyla ölçülmektedir. Bu çalışmalarda, kişilere “bir bütün olarak hayatınızı düşündüğünüzde ne derece mutlusunuz?” sorusu sorulmakta ve mutluluk seviyeleri ölçülmektedir. Yanıt seviyesi üç ölçekliden on ölçekliye kadar farklılaşmaktadır. Bunun yanı sıra bu saha çalışmalarıyla mutluluğu belirleyen unsurlar da elde edilmektedir. Mutluluğu belirleyen unsurları üç ana başlıkta toplamak mümkündür. Bunlar, politik, ekonomik ve sosyo-demografik faktörlerdir.

Yaşam memnuniyeti çalışmalarının genel hedefi, Türkiye’deki kişilerin genel mutluluk seviyesine ilişkin algısını, temel hayat alanlarındaki genel memnuniyetini ölçmek ve bunların zamanla nasıl değişim gösterdiğini takip etmektir.

Yapılan bu çalışmada gerçekleştirilen analiz kapsamında, TÜİK tarafından 2018 yılında Türkiye’de yapılan yaşam memnuniyetl anketi verilerinden yararlanılmıştır. Boyut indirgeme amacıyla uygulanan Faktör analizi sonucunda 12 faktör elde edilmiştir. Her bir faktöre isim verilerek, kavramsal anlamlılık sağlanmıştır. Her bir faktör kendi arasında farklı memnuniyet düzeyini ortaya koymaktadır. Memnuniyet ölçeğinde yer alan ifadelerin çoğunun ilk dört faktörde

toplandığı ve bu faktörlerin sosyal güvence, bireyin ekonomik açıdan refahı kişisel bakım ve sosyal hayat ve sağlık çalışanlarına karşı memnuniyet ile ilgili oldukları belirlenmiştir.

Sıralı Lojistik Analizi uygulanırken bağımlı değişken olarak yaşam memnuniyeti değişkeni, bağımsız değişkenler olarak faktör analizinde elde edilen faktör skorları kullanılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre, mutluluk düzeyine ilişkin olarak genel olarak mutluluğun artması yaşamdan memnun olma düzeyini de artırmaktadır. Çalışma durumuna ilişkin olarak ise, çalışan ve çalışmayan kişilerin yaşamdan memnun olmadıkları görülmektedir. Bunun yanında çalışmayan kişilerin çalışanlara göre daha memnun olduğu belirtilse de, çalışanların çalışmayanlara göre çok memnun oldukları tespit edilmiştir. Medeni durum açısından evli olanların, bekârlara ve boşanmış olanlara göre yaşamdan daha memnun oldukları gözlemlenmiştir. Son olarak cinsiyet durumu açısından, erkeklerin memnun olmama oranı kadınlara göre fazla çıkmıştır. Memnun olma durumu için kadınların, çok memnun olma durumu için ise erkeklerin daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Sıralı Lojistik Analiz sonucunda elde edilen bağımsız değişkenler incelendiğinde, mutluluk ve çalışma değişkeninin anlamlı olduğu belirlenmiştir.

Bu sonuçlar ışığında, çalışma durumuna göre memnuniyet düzeyinde önemli farklılık görülmemiştir. Ancak mutlu olma durumuna göre memnuniyette önemli farklılıklar gözlemlenmiştir. Yani çok mutlu olan, mutlu olan ve kararsız olan kişilerin memnuniyetleri birbirine yakın sonuçlar vermiştir.

Bu çalışmada, TÜİK 2018 yaşam memnuniyeti verileri kullanılmıştır. Ancak 2020 yılının başında Çin'in Wuhan kentinde meydana gelen COVID-19 salgını dünyanın uzun zaman sonra karşılaştığı en büyük sağlık krizi olarak ortaya çıkmıştır. Kısa zamanda hızla yayılması, yaşamı tehdit etmesi ve yürütülen uygulamalar; bireylerin bedensel, ruhsal, sosyal, ekonomik, vs. olarak etkilenmelerine yol açmıştır. Birbiriyle de etkileşim halinde olan bu bileşenlerin olumsuz etkilenmesi, yaşam kalitesinin azalmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu bağlamda, COVID-19 döneminde elde edilecek verilerle yapılacak yaşam memnuniyeti çalışmaların 2018 verilerine kıyasla daha farklı bulgular ortaya koyacağı beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Abacıoğlu, S. ve Ünal, İ. H. (2017). Veri Zarflama ve Sıralı Lojistik Regresyon Analizi ile Şirketlerin Etkinliklerinin Belirlenmesi: Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri Sektörü Üzerine Bir Uygulama. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(12): 1-19.
- Aidi, M. N. and Stat, T. P. S. (2013). Modeling Spatial Ordinal Logistic Regression and the Principal Component to Predict Poverty Status of Districts in Java Island. *International Journal of Statistics and Applications*, 3(1): 1-8. doi: 10.5923/j.statistics.20130301.01
- Akın, H. B. ve Şentürk, E. (2012). Bireylerin Mutluluk Düzeylerinin Ordinal Lojistik Regresyon Analizi ile İncelenmesi. *Öneri Dergisi*, 10(37): 183-193.
- Akın, A. ve Yalnız, A. (2015). Yaşam Memnuniyeti Ölçeği (YMÖ) Türkçe Formu: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54). doi: 10.17755/esosder.68461
- Aktar Demirtas, E., Anagun, A. S. ve Koksall, G. (2009). Determination of Optimal Product Styles by Ordinal Logistic Regression Versus Conjoint Analysis for Kitchen Faucets. *International Journal of Industrial Ergonomics*, 39 (5), 866-875. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ergon.2009.06.007>
- Albayrak, A. S. (2006). Uygulamalı Çok değişkenli istatistik teknikleri. Asil Yayın Dağıtım, 111, Ankara.
- Alesina, A., Di Tella, R. ve MacCulloch, R. (2004). Inequality and Happiness: are Europeans and Americans Different? *Journal of Public Economics*, 88(9-10): 2009–2042.
- Alpar, R. (2011). Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ambrey, C. L. and Fleming, C. M. (2014). The causal effect of Income on Lifesatisfaction and the Implications for Valuing Non-market Goods, *Economics Letters*, 123(2): 131–134.

- Ames, C. (1992). Achievement goals, motivational climate, and motivational processes. In G. Roberts (Ed.), *Motivation in sports and exercise*. Champaign, IL: Human Kinetic.
- Argyle, M. (1999). Causes and correlates of happiness. In D. Kahneman and E. Diener (Eds.), *Well-Being: The Foundations of Hedonic Psychology*. New York: Russell Sage Foundation.
- Aslangiray, A. (2016). Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörlerin Modellenmesi: Batı Akdeniz Örneği. Doktora Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Avşar, F. (2007). Doğrulamalı faktör analizi ve beck depresyon envanteri üzerine bir uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstatistik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ayhan, S. (2006). Sıralı Lojistik Regresyon Analiziyle Türkiye’deki Hemşirelerin İş Bırakma Niyetini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Baourakis, G., Conisescu, M., Van Dijk, G., Pardalos, P. M. and Zopounidis, C. (2009). A Multicriteria Approach for Rating the Credit Risk of Financial Institutions. *Computational Management Science*, 6(3): 347-356. doi: 10.1007/s10287-007-0050-3
- Bartholomew, D. J. (1984). The foundations of factor analysis. *Biometrika*, 71(2), 221-232.
- Bayram, N., Sam, N., Aytaç, S. ve Aytaç, M. (2010). Yaşam Tatmini ve Sosyal Dışlanma, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 12(4), 79-92.
- Berenson, M. L., Levine, D., Szabat, K. A. (2015). *Basic Business Statistics*, Global Edition (Vol. 12. baskı). New Jersey Pearson Education Limited.
- Bozkır, Ö. (2015). Faktör analizi ile üniversiteye giriş sınavlarındaki başarı durumuna göre illerin sıralanması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstatistik Anabilim Dalı, İstanbul.

- Brandt, S. C. (1986). Entrepreneurship in established companies. Homewood, IL: Irwin.
- Canbulat N. ve ankaya, C.Z. (2014). Evli Bireylerin znel İyi Olma Düzeylerinin Yordanması. Ege Eğitim Dergisi. 15(2): 556-576.
- Campbell, A., Converse, P. E. and Rodgers, W. L. (1976). The quality of American life: Perceptions, evaluations, and satisfactions. New York: Russell Sage Foundation.
- Chen, C. K., John Jr, H. (2004). Using Ordinal Regression Model to Analyze Student Satisfaction Questionnaires. IR Applications. Association for Institutional Research (NJ1), 1 (1), 1-13.
- Chen, S. K ve Lin, S. J. (2014). The Latent Profiles of Life Domain Importance and Satisfaction in a Quality of Life Scale. Social Indicators Research, 116(2): 429–445.
- Coşkun, S., Kartal, M., Coşkun, A. ve Bircan, H. (2004). Lojistik Regresyon Analizinin İncelenmesi ve Diş Hekimliğinde Bir Uygulaması. Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi, 7 (1), 42-50.
- Çeçen, A. R. ve Dingiltepe, T. (2012). Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri ile Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması İlköğretim Online, 11(4):1077-1086.
- Çokluk, . (2010). Lojistik Regresyon Analizi: Kavram ve Uygulama. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri 10(3): 1357-1407.
- Deaton, A. (2007). Income, Health, and Well-being Around the World: Evidence From the Gallup World Poll, National Bureau of Economic Research, No. 13317: 1–46.
- Deepak T. D. (2002). Psychosocial Correlates of Subjective Wellbeing, (University of Pune, Mental,Moral & Social Sciences Faculty, Department of Psychology, Ph.D. Thesis), Ganeshkhind.

- Diener E. (1984). Subjective Well-Being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 566-564
- Diener, E. (1994). Assessing Subjective Well-Being: Progress and Opportunities. *Social Indicators Research*, 31, 103-157.
- Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J., and Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-157.
- Diener, E., Inglehart R. and Tay, L. (2013). Theory and Validity of Life Satisfaction Scales. *Social Indicators Research*, 112(3): 497–527,
- Diener, E., Oishi, S. and Lucas, R. E. (2003). Personality, Culture, and Subjective Well-Being: Emotional and Cognitive Evaluations of Life. *Annual Review of Psychology*, 54, 403-25.
- Diener, E., Sandvik, E., Seidvitz, L. and Diener, M. (1993). The Relationship Between Income and Subjective Well-being; Relative or Absolute?. *Social Indicators Research*, 28(3), 195-223,
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E. and Smith H. L. (1999). Subjective Well-Being: Three Decades of Progress, *Psychological Bulletin*, 125 (2), 276-302,
- Diener, E., Suh, E. and Oishi, S. (1997). Recent Findings on Subjective Well-Being. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 24, 25-41
- Di Tella, Rafael, Robert J. MacCulloch and Andrew J. Oswald. (2001). Preferences over Inflation and Unemployment: Evidence From Surveys of Happiness., *American Economic Review*, 91(1): 335-341.
- Doğan, T. (2012). Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Öznel İyi Oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64.
- Easterlin, R. A. (2006). Life Cycle Happiness. and its Sources: Intersections of Psychology, Economics, and Demography", *Journal of Economic Psychology*, 27(4): 463–482.
- Eid, M. ve Diener, E. (2004). Global judgments of subjective well-being: Situational variability and long-term stability. *Social Indicators Research*, 65, 245-277.

- Elamir, E., Sadeq, H. (2010). Ordinal Regression to Analyze Employees' attitudes towards the Application of Total Quality Management. *Journal of Applied Quantitative Methods*, 5 (4).
- Eroğlu E. (2011). Örgütlerde İletişim Kalitesini Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26.
- Feist, G. J., Bodner, T. E., Jacobs, J. F., Miles, M. and Tan, V. (1995). Integrating TopDown and Bottom-Up Structural Models of Subjective Well- Being:A Longitudinal Investigation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(1).
- Frijns, M. (2010). Determinants of Life Satisfaction. Published Final Thesis. School of Business and Economics, Maastricht University, Maastricht.
- Gerdtham, U. G. ve Magnus, J. (2001). The Relationship Between Happiness, Health, and Socio-economic Factors: Results Based on Swedish Microdata", *The Journal of Socio-Economics*, 30(6): 553-557.
- Giray, S. (2011), Doğrusal Olmayan Kanonik Korelasyon Analizi ve Yaşam Memnuniyeti Üzerine Bir Uygulama. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim dalı, İstanbul.
- Gitmez, A. S. ve Morçöl, G. (1994). Socio-Economic Status and Life Satisfaction in Turkey. *Social Indicators Research*, 31(1): 77-98.
- Göğertaş, A. (2016). Yaşam Memnuniyeti Araştırmasında İstatistiksel Tekniklerin Kullanılması: Sivas İl Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Graham, C., Eggers, A. and Sukhtankar, S. (2004). Does Happiness Pay?, Wolfgang Glatzer, Susanne Von Below and Matthias Stoffregen, (Ed.), In *Challenges for Quality of Life in the Contemporary World*, Dordrecht, ss. 179-204.
- Gwozdz, W. ve Alfonso S. P. (2010). Ageing, Health and Lifesatisfaction of the Oldest Old: An Analysis for Germany, *Social Indicators Research*, 97(3): 397-417.

- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L. and Black, W. C. (1995). Multivariate data analysis with readings. Pentice-Hall International, 100, New Jersey.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. (2009). Multivariate Data Analysis (Vol. 7th ed.). New York: Prentice Hall.
- Harrell, F. E. (2015). Ordinal Logistic Regression. F. E. Harrell (Ed.). Regression Modeling Strategies: With Applications to Linear Models, Logistic and Ordinal Regression, and Survival Analysis. Cham: Springer International Publishing.
- Hartog, J. ve Hessel, O. (1998). Health, Wealth and Happiness: Why Pursue a Higher Education? Economics of Education Review, 17(3): 245–256.
- Haq, R. and Zia, U. (2013). Multidimensional Wellbeing: An Index of Quality of Life in a Developing Economy. Social Indicators Research, 114(3): 997–1012.
- Ho, M. Y., Cheung, F. M., and Cheung, S. F. (2008). Personality and Life Events as Predictors of Adolescents' Life Satisfaction: Do Life Events Mediate the Link Between Personality and Life Satisfaction? Social Indicators Research, 89(3): 457-471.
- Hosmer, D. W., Lemeshow, S. and Sturdivant, R. X. (2013). Applied Logistic Regression (Vol. 3rd. ed.). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Johnson, R. A., Wichern, D. W. (2002). Applied Multivariate Statistical Analysis (Vol. 5th ed). New Jersey: Prentice-Hall.
- Kalaycı, Ş. (Ed.). (2010). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri (Vol. 5. baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım
- Kangal, A. (2013). Mutluluk üzerine kavramsal bir değerlendirme ve Türk hane halkı için bazı sonuçlar. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 12(44): 214-233.
- Kapteyn, A., Smith, J. P. and Soest, A. V. (2009). Life Satisfaction. Discussion Paper No. 4015, IZA (The Institute for the Study of Labor), Germany.

- Kartal, M., Kutlar, A. ve Beğen, A. (2011). Logistik Regresyon Tekniği ile Trafik Kazalarını Etkileyen Risk Faktörlerinin İncelenmesi: Sivas, Kayseri, Yozgat Örneği. AİBÜ-İİBF Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7 (2), 45-68.
- Kartal S.E., Yirci R. ve Özdemir T.Y. (2015). Öğretmenlerde Algılanan Örgütsel Destek Düzeyi İle Yaşam Memnuniyeti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 24, 477-504.
- Kim-Prieto., Diener, E., Tamir, M., Scollon, C. H. ve Diener, M. (2005). Integrating the Diverse Definitions of Happiness: A Time-Sequential Framework of Subjective Well Being. Journall of Happiness Studies, 6(3): 261-300.
- Kim, J. and Mueller, C. W. (1986). A Introduction To Factor Analysis What It Is And How To Do It. Thirteenth Printing, University Of Iowa, Sage Publications, London, 80s.
- Kleinbaum, D. G. and Klein, M. (2010). Ordinal Logistic Regression. Logistic Regression: A Self-Learning Text. New York, NY: Springer New York.
- Kline, P. 1994. An easy guide to factor analysis, Routledge, 14-28, New York.
- Kocabaş, E. (2014). Lojistik Regresyon ve Bankacılık Verileri Üzerine Bir Uygulama. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Korkmaz, M., Germir, N., Yücel, A. S. ve Gürkan A. (2015). Yaşam Memnuniyeti Üzerinde Etkili Olan Sosyodemografik Bileşenler Üzerine Bir Analiz. Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi, 3(2): 78-111.
- Köksal, B. (2011). Regresyon Analizinde ROC Eğrisi Kestirimi ile Model Seçimi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kutlar A., Işık T. T. ve Torun P. (2013). Kadının Yaşam Memnuniyetini Belirleyen Faktörler: Adıyaman, Isparta, Kocaeli Örneği. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 14(2): 145-159.

- Kümbül G. B. ve Emeç H. (2006). Yaşam Memnuniyeti ve Akademik Başarıda İyimserlik Etkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 21(2): 129-149.
- Le, C. T., Eberly, L. E. (2016). Introductory Biostatistics (Vol. 2nd ed.). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Liao, T. F. (1994). Interpreting Probability Models: Logit, Probit and Other Generalized Linear Models: SAGE Publications.
- Long, J. S., Freese, J. (2014). Regression Models for Categorical Dependent Variables Using Stata, Second Edition (Vol. 3. baskı). Texas: Taylor & Francis.
- Luechinger S. (2009). The Life Satisfaction Approach to Environmental Valuation. Discussion Paper, IZA, No. 4478, Germany.
- Lounsbury, J. W., Saudargas, R. A., Gibson, L. W. and Leong, F. T. (2005). An Investigation of Broad and Narrow Personality Traits in Relation to General and Domain-Specific Life Satisfaction of Collage Students. Research in Higher Education, 46(6): 707-729.
- Lu, L. (2000). Gender and Conjugal Differences in Happiness, Journal of Social Psychology, 140(1): 132-141.
- Mahon, Noreen E., Yarcheski, A. and Yarcheski, T. J. (2005). Happiness as Related to Gender and Health in Early Adolescents, Clinical Nursing Research, 14(2)175–190.
- Mahmood, O. M. (2017). Use of Binary Logistic Regression Model in Iraq Patients of Breast Cancer (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Mertler, C. A. and Reinhart, R. V. (2016). Advanced and Multivariate Statistical Methods: Practical Application and Interpretation. New York: Routledge.
- Morrison, M., Tay, L. and Diener, E. (2011). Subjective Well-Being and National Satisfaction. Psychological Science, 22(2), 166-171,

- Mullen, B. and Copper, C. (1994). The relation between group cohesiveness and performance: an integration. *Psychological Bulletin*. 115, 210-227.
- Mullrooney, J. (2007). Income, Demographics, and Subjective Reporting: An Econometric Analysis of Life Satisfaction. Published Master Thesis. University Of Calgary Department of Economics, Canada.
- Nakazato, N., Schimmack, U. ve Oishi, S. (2011). Effect of Changes in Living Conditions On Wellbeing: A Prospective Top-Down Bottom-Up Model. *Social Indicators Research*, 100(1):115-135,
- Nakip, M. (2006). Pazarlama Araştırmaları, Teknikler ve (SPSS Destekli) Uygulamalar, 2. Basım, Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Nakosteen, R. A. and Zimmer, M. A. (1997). Men, Money, and Marriage: Are High Earners More Prone than Low Earners to Marry? *Social Science Quarterly*, 78(1): 66–82.
- OECD. (2013). How is Life? Measuring Well-being. http://www.keepeek.com/DigitalAsset-Management/oecd/economics/how-slife-2013_9789264201392-en#page23.
- Oktay, E., Özen, Ü., Alkan, Ö. (2013). Kredi Kartı Sahipliğinde Etkili Olan Faktörlerin Araştırılması: Erzurum Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2): 1-22.
- Olena K. (2005). Analysis Of Life Satisfaction In Ukraine, Published Master Thesis, Economics Education and Research Consortium Master's Program in Economics, Ukraine.
- Oswald, A. J. (1997). Happiness and Economic Performance, *The Economic Journal*, 107(445): 1815–1831.
- Özdamar, K. (2004). Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi (Çok Değişkenli Analizler). Kaan Kitabevi, Eskişehir.

- Özer, M. ve Karabulut, Ö.Ö. (2003). Yaşlılarda Yaşam Doyumu. *Turkish Journal of Geriatrics*, 6(2): 72-74.
- Özgür, E. (2003). Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz Yöntemleri ve Bir Uygulama. Doktora tezi.
- Pavot, W. ve Diener, E. (1993). Review of the Satisfaction with Life Scale, *Psychological Assessment*, 5(2): 164-172.
- Pavot W. and Diener E. (2008). The Satisfaction with Life Scale and The Emerging Construct of Life Satisfaction. *Journal of Positive Psychology*.
- Peiro, A. (2006). Happiness, Satisfaction and Socio-economic Conditions: Some International Evidence", *The Journal of Socio-Economics*, 35(2): 348-365.
- Peng, C. Y. J., Lee, K. L. and Ingersoll, G. M. (2002). An Introduction to Logistic Regression Analysis and Reporting. *The Journal of Educational Research*, 96(1):3-14.
- Pituch, K. A. and Stevens, J. P. (2016). *Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences*. New York: Routhledge.
- Rennie, K. M. (1997). *Exploratory and Confirmatory Rotation Strategies in Exploratory Factor Analysis*. Austin, Texas. Güneybatı Eğitim Araştırmaları Birliği Yıllık Toplantısı. San Antonio, Texas.
- Saris, W. E., Veenhoven, R., Scherpenzeel, A. C. and Bunting, B. (1996). *A Comparative Study of Satisfaction with Life in Europe*. Budapest: Eötvös University Press.
- Saygılı, M., Onay, Ö. ve Ayhan, M. (2018). Kişilik Özellikleri Bağlamında Yaşam Memnuniyeti Üzerine Bir Araştırma. *Yorum-Yönetim-Yöntem Uluslararası Yönetim-Ekonomi ve Felsefe Dergisi*, 5(2): 61-72.
- Schimmack, U., Oishi, S., Furr, R. M. and Funder, D. C. (2004). Personality and Life Satisfaction: A Facet-Level Analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(8): 1062-1075.

- Selim, S. (2010). Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Bireysel Yaşam Tatmini ve Mutluluk Düzeylerini Etkileyen Faktörlerin Karşılaştırmalı Analizi. TÜBİTAK SOBAG Rapor. No: 108K516, TÜBİTAK, Ankara,
- Sezmez, T. (2018). Çevre Bilincinin Yaşam Memnuniyeti Üzerindeki Etkisi: Edirne, Uzunköprü İlçesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, T.C Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Sharma, S. 1996. Applied multivariate techniques, Wiley & Sons Inc.,90, New York.
- Stapleton, C. D. (1997). Basic Concepts and Procedures of Confirmatory Factor Analysis, Educational Research Association, Reports-Evaluative (142), Speeches / Meeting Papers (150).
- Stevens, J. P. (2002). Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences. (Fourth Edition). New Jersey: Lawrance Erlbaum Association, Inc.
- Stevenson, B. and Justin W. (2009). The Paradox of Declining Female Happiness. American Economic Journal: Economic Policy, 1(2): 190-225.
- Stutzer, A. and Frey, B. S. (2006). Does Marriage Make People Happy, or Do Happy People Get Married? The Journal of Socio–Economics, 35(2): 326–347.
- Şahin, Ş. (2008), Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tükenmişlik ve Yaşam Doyumu Düzeyleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Şata, M. ve Çakan, M. (2018). CHAID Analizi ve Lojistik Regresyon Analizi Sonuçlarının Karşılaştırılması. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 2012, 48-56.
- Şener, A. (2009). Yaşlılık, Yaşam Doyumu ve Boş Zaman Faaliyetleri, Çağın Polisi Dergisi, Sayı 93, Ankara.
- Şimşek, V. (2018). 2. Lig Kadın Voleybol Oyuncularının Grup Sargınlığı ile Yaşam Memnuniyeti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Türkiye Cumhuriyeti Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. 2001. Using multivariate statistics. Ally And Bacon, Boston.
- Tabachnick, B. G. and Fidell, L. S. (2007). Multivariate analysis of variance and covariance. Using Multivariate Statistics, 3, 402-407.
- Tümkaya, S., Hamarta, E., Deniz, M., elik, M., ve Aybek, B. (2016). Duygusal Zeka Mizah Tarzı ve Yaşam Doyumu: Üniversite ğretim Elemanları zerine Bir Araştırma. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(30).
- Veenhoven, R. (1984). Conditions of Happiness. D. Reidel Publishing Company
- Veenhoven, R (1996). The Study Of Life Satisfaction, Chapter 1 in: Saris, W.E., Veenhoven, R., Scherpenzeel, A.C. & Bunting B. (edt) A comparative study of satisfaction with life in Europe, Eötvös University Press, 11-48.
- Vohra, N. (1995). Life Satisfaction of Indian Immigrants in Canada, A thesis presented to the University of Manitoba in the fulfillment of the thesis requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Psychology, Winnipeg, Manitoba.
- Warner, P. (2008). Ordinal Logistic Regression. BMJ Sexual & Reproductive Health, 34(3): 169-170.
- Wirth, T., Regamey, G. and Stauffacher, M. (2015). Mediating Effects Between Objective and Subjective Indicators of Urban Quality of Life: Testing Specific Models for Safety and Access. Social Indicators Research, 122(1): 189–210.
- Xu, L., Liu, R.-D., Ding, Y., Mou, X., Wang, J. and Liu, Y. (2017). The Mediation Effect of Coping Style on the Relations Between Personality and Life Satisfaction in Chinese Adolescents. Frontiers in Psychology, 8, 1076.
- Yavuz, S., Deveci, M., Karabulut, T. ve şentrk, E. (2014). Sıralı Lojistik Regresyon Analiziyle niversite ğrencilerinin Kent Memnuniyetini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Erzincan niversitesi rneęi. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 15 (1), 95-114.

Zortuk, M., Koç, E., Bayrak, S. (2014). Hane Halkları Satın Alma Kriterlerinin Analizi: Multinomial Lojistik Regresyon Yaklaşımı. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (XIV. Ekonometri Yöneylem Araştırması ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı), 163-176.

